

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti a jejich řešení ve
společnosti TRITON SAFE s. r. o.

Trade Receivables Overdue and their Solutions in the Company TRITON
SAFE Ltd.

Student: Lucie Petrová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví

Zadání bakalářské práce

Student: **Lucie Petrová**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně
Specializace: 00 Účetnictví a daně
Téma: Pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti a jejich řešení ve společnosti TRITON SAFE s.r.o.
Trade Receivables Overdue and their Solutions in the Company TRITON SAFE Ltd.

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Charakteristika pohledávek
3. Zajištění pohledávek z právního, daňového a účetního hlediska
4. Pohledávky po splatnosti v konkrétní firmě a vyhodnocení současného zajištění pohledávek
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BAŘINOVÁ, Dagmar a Iveta VOZŇÁKOVÁ. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

KOVANICOVÁ, Dana. *Abeceda účetních znalostí pro každého*. 20. vyd. Praha: Bova Polygon, 2012. 412 s. ISBN 978-80-7273-169-5.

VOZŇÁKOVÁ, Iveta. *Efektivní řízení pohledávek*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 122 s. ISBN 80-247-0770-5.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou práci kromě příloh 2, 3 a 4 vypracovala samostatně. Přílohu č. 1, danou mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.“

V Ostravě dne 10. 5. 2013

Lucie Petrová

.....

Lucie Petrová

Obsah

1	ÚVOD.....	5
2	CHARAKTERISTIKA POHLEDÁVEK	6
2.1	POHLEDÁVKY V ÚČETNICTVÍ	6
2.2	VZNIK POHLEDÁVEK	6
2.2.1	<i>Smlouva</i>	<i>7</i>
2.2.1.1	<i>Druhy smluv</i>	<i>8</i>
2.2.2	<i>Faktura</i>	<i>9</i>
2.2.3	<i>Ústní smlouva</i>	<i>10</i>
2.3	ZÁNİK POHLEDÁVEK U VĚŘITELE	10
2.3.1	<i>Splnění dluhu</i>	<i>10</i>
2.3.2	<i>Započtení pohledávky</i>	<i>11</i>
2.3.3	<i>Postoupení pohledávky</i>	<i>12</i>
2.3.4	<i>Prekluze</i>	<i>12</i>
2.3.5	<i>Promlčení</i>	<i>12</i>
2.3.6	<i>Jiný způsob zániku pohledávek</i>	<i>13</i>
2.4	HLEDISKA DĚLENÍ POHLEDÁVEK	13
2.5	PRÁVNÍ ÚPRAVA POHLEDÁVEK	14
2.6	OCEŇOVÁNÍ POHLEDÁVEK	15
2.6.1	<i>Způsoby oceňování pohledávek</i>	<i>15</i>
2.7	ÚČTOVÁNÍ O POHLEDÁVKÁCH	16
2.7.1	<i>Pohledávky z obchodních vztahů</i>	<i>17</i>
2.7.2	<i>Zúčtování se zaměstnanci a institucemi</i>	<i>18</i>
2.7.3	<i>Pohledávky za společníky, za účastníky sdružení a ke členům družstva</i>	<i>19</i>
2.7.4	<i>Jiné pohledávky</i>	<i>20</i>
2.7.5	<i>Pohledávky v cizí měně</i>	<i>20</i>
2.8	POHLEDÁVKY PO LHŮTĚ SPLATNOSTI	21
2.8.1	<i>Finanční krize podniku následkem pohledávek po splatnosti</i>	<i>21</i>
3	ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK Z PRÁVNÍHO, DAŇOVÉHO A ÚČETNÍHO HLEDISKA	23
3.1	VYBRANÉ ZPŮSOBY PREVENTIVNÍHO ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK	23
3.1.1	<i>Pojištění pohledávek</i>	<i>23</i>
3.1.2	<i>Ručení a bankovní záruka</i>	<i>24</i>
3.1.3	<i>Smluvní pokuta</i>	<i>25</i>
3.1.4	<i>Factoring</i>	<i>26</i>
3.1.5	<i>Forfaiting</i>	<i>27</i>
3.2	ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK PO SPLATNOSTI	27
3.2.1	<i>Mimosoudní cesta</i>	<i>27</i>
3.2.1.1	<i>Uznání závazku</i>	<i>28</i>

3.2.1.2	Inkasní kancelář.....	28
3.2.1.3	Rozhodčí řízení	29
3.2.2	<i>Soudní cesta</i>	30
3.2.2.1	Soudní řízení	30
3.2.2.2	Insolvenční řízení	30
3.2.2.3	Exekuční řízení.....	32
3.3	DAŇOVÉ A ÚČETNÍ HLEDISKA POHLEDÁVEK PO SPLATNOSTI	33
3.3.1	<i>Účetní zajištění</i>	33
3.3.1.1	Opravné položky	33
3.3.1.2	Odpis pohledávek	34
3.3.2	<i>Daňové zajištění</i>	35
3.3.2.1	Zákonné opravné položky	35
3.3.2.2	Odpis pohledávek	37
4	POHLEDÁVKY PO SPLATNOSTI V KONKRÉTNÍ SPOLEČNOSTI A VYHODNOCENÍ SOUČASNÉHO ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK	40
4.1	CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI	40
4.2	POHLEDÁVKY PO SPLATNOSTI VE SPOLEČNOSTI.....	41
4.2.1	<i>Způsoby zajištění pohledávek po splatnosti</i>	41
4.2.1.1	Upomínky a výzvy k úhradě dlužné částky	42
4.2.1.2	Započtení pohledávek.....	43
4.2.1.3	Postoupení pohledávek.....	43
4.2.1.4	Soudní řízení	45
4.3	ZÁKONNÉ OPRAVNÉ POLOŽKY S DOPADEM NA DAŇOVOU POVINNOST	48
4.3.1	<i>Účtování se zákonnými opravnými položkami</i>	48
4.3.2	<i>Účtování bez zákonných opravných položek</i>	50
4.3.3	<i>Komparace využití a nevyužití ZOP</i>	51
4.4	DOPORUČENÍ	52
5	ZÁVĚR	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
	SEZNAM ZKRATEK	58
	PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
	SEZNAM PŘÍLOH	
	PŘÍLOHY	

1 Úvod

Americká hypoteční krize v roce 2007 a následující vysoké ceny ropy v první polovině roku 2008 vedly k poklesu HDP a zvýšení spotřebitelských cen. Uvedené události postupně vyústily v roce 2008 v celosvětovou finanční krizi, která trvá až dodnes a v některých zemích se stále stupňuje. Mnohé ze společností v jednotlivých zemích zanikají především pro nedostatek finančních zdrojů a některé společnosti, pokud nezanikly, mají problém dostát včas a řádně svým závazkům. Pokud je však jedna společnost s platbou opožděna, dostává se do problémů často i druhá, která čeká na úhradu své pohledávky. Nastávají přitom i další problémy, neboť pohledávka je zahrnuta mezi zdanitelné výnosy společnosti a je tedy zdaněna bez ohledu na to, zda došlo k její úhradě či nikoli. Společnost tak nejen nemá příjem peněžních prostředků, ale musí navíc vynaložit vlastní peněžní prostředky na zdanění pohledávky. Uvedené problémy jsou v současné době denně řešeny a jsou stále více aktuální. Pro svou zajímavost a možnosti, jak nepříznivý stav u společností řešit bylo téma pohledávek po splatnosti autorkou také vybráno.

Hlavním cílem práce je vymezit pohledávky po splatnosti, způsoby jejich řešení po stránce daňové a účetní a možnosti jejich zajištění tak, aby docházelo k co největší eliminaci pohledávek po splatnosti ve společnostech.

Dílčím cílem je, ve druhé kapitole, charakterizovat pohledávky v účetnictví, možnosti vzniku a zániku pohledávek, uvést způsoby ocenění, poukázat na nejčastěji používané účtování o pohledávkách apod. Druhým dílčím cílem je, ve třetí kapitole, vymezit zajištění pohledávek již před jejich vznikem. Následně objasnit daňové a účetní aspekty pohledávek po splatnosti a možnosti jejich zajištění. Druhá a třetí kapitola jsou teoreticko-metodickou částí práce. Ve čtvrté kapitole je využito aplikačně-ověřovacího způsobu. Dílčím cílem poslední kapitoly je tudíž aplikovat předchozí teoretické poznatky ve společnosti TRITON SAFE s. r. o., tj. konkrétní zajištění pohledávek po splatnosti a možnosti jejich zajištění v budoucnu. K dosažení praktického cíle jsou využity podklady a informace od konkrétní společnosti.

V bakalářské práci jsou použity metody popisu, pozorování, analýzy a srovnání.

2 Charakteristika pohledávek

2.1 Pohledávky v účetnictví

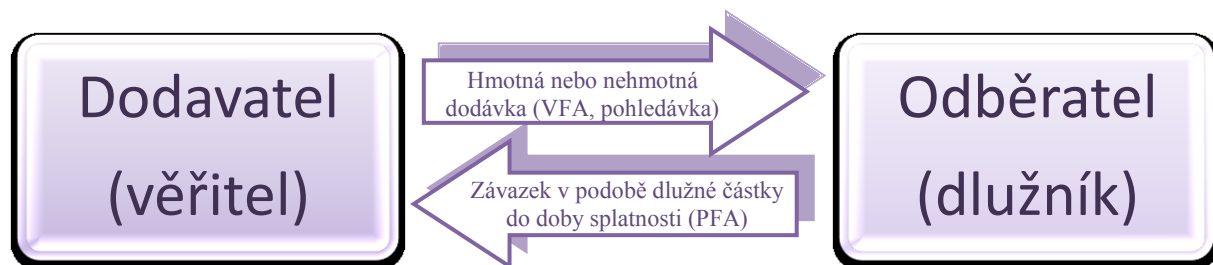
Pohledávky jsou v účetnictví řazeny v rozvaze mezi aktiva podniku, neboli majetek, a patří do jeho oběžné části. Podle směrné účtové osnovy, kterou stanoví vyhláška č. 500/2002 Sb., jsou pohledávky zařazeny do 3. účtové třídy – Zúčtovací vztahy a dále v účtové skupině 31 - Pohledávky. Od roku 2003 již nejsou obsahem účtové osnovy čísla syntetických účtů, nicméně většina ÚJ používá stále čísla účtů podle starší verze účtové osnovy, např. účet 311 - Odběratelé, účet 313 – *Pohledávky za eskontované cenné papíry* apod. (viz příloha č. 1 – vzorový účtový rozvrh pro podnikatele s vyznačením zařazení pohledávek).

Výše a rychlost splacení pohledávek má vliv na likviditu podniku. Následně je ovlivněna i likvidita dodavatele, v závislosti na rychlosti inkasa pohledávek. Proto představují pohledávky významnou položku v účetnictví podniku. Zároveň představují časový nesoulad mezi příjmy a výnosy, neboť výnos nastává většinou v jiném okamžiku, než skutečný příjem peněžních prostředků. Pro každou společnost je nezbytností mít pohledávky pod neustálou kontrolou finančního managementu a mít vytvořená opatření pro případ, kdy dlužník neuhradí svůj závazek včas [1].

2.2 Vznik pohledávek

Smyslem podnikání je vyvíjet podnikatelskou činnost za účelem dosažení zisku. K dosažení zisku je potřeba dosahovat příjmů či výnosů, což je neoddělitelně spojeno s vystavováním faktur – vznikem pohledávek. Pohledávky tudíž vznikají okamžikem, kdy odběratel (dlužník), kterému fyzická nebo právnická osoba (věřitel) dodala určitou hmotnou nebo nehmotnou dodávku, nezaplatí stanovenou peněžní částku přímo proti vystavenému dokladu v hotovosti. V případě vystavení faktury (vzniku pohledávky) je buď dohodnut, nebo sepsán písemnou formou termín splatnosti. Do stanoveného termínu splatnosti je žádoucí, aby byla pohledávka uhrazena. V opačném případě se stává pohledávka dlužnou a věřitel je oprávněn tuto pohledávku vymáhat všemi soudními i mimosoudními prostředky, jak je dále rozepsáno v kap. 3.2 [32].

Vznik pohledávek je zobrazen v Obr. 2.1, kdy dodavatel vystavuje fakturu odběrateli za hmotnou nebo nehmotnou dodávku a odběratel přijímá fakturu od dodavatele a zavazuje se uhradit dlužnou částku do stanovené doby splatnosti.

Obr. 2.1 Schéma vzniku pohledávek

2.2.1 Smlouva

Pro vznik pohledávky je rozhodující uzavření smlouvy mezi odběratelem a dodavatelem. Je to sepsaný dvoustranný či vícestranný úkon spočívající ve vzájemných a obsahově shodných projevech vůle smluvních stran, směřujících ke vzniku, změně či zániku práv a povinností na základě právních předpisů.

V případě vymáhání pohledávky po dlužníkovi je důležité, aby smlouva obsahovala jednoznačné a přesné vymezení dodacích podmínek, platebních podmínek, ale i obsah dané smlouvy. Taktéž musí být v kterékoli smlouvě správně označeny smluvní strany, jinak smlouva pozbývá platnosti a je složité se pohledávky domáhat [1].

Platná smlouva musí obsahovat následující náležitosti:

- smluvní strany a jejich identifikační údaje (jméno, příjmení, trvalé bydliště, apod.),
- předmět smlouvy – určení zboží, množství, balení, označení,
- cenu za jednotku a celkovou částku v dohodnuté měně,
- dodací lhůtu, popř. datum dodání zboží,
- dodací podmínky,
- platební podmínky (doba a zaplacení kupní smlouvy),
- další ustanovení podle dohody stran (slevy, pojištění, způsob dopravy, sankce, záruky),

- všeobecné prodejní (nákupní) podmínky uvedeny na rubu kupní smlouvy [30].

Nejčastěji uzavíranou smlouvou je kupní smlouva, ve které se podle § 409 zákona č. 513/1991 Sb., ObchZ, prodávající (věřitel) zavazuje dodat kupujícímu movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něj vlastnické právo k této věci a kupující (dlužník) se zavazuje zaplatit předem dohodnutou kupní cenu [23].

2.2.1.1 Druhy smluv

Občanský zákoník upravuje následující druhy obchodních smluv:

a) Pojmenované (typové) smlouvy

Typové smlouvy jsou nejpoužívanější z uvedených druhů smluv. Znaky typové smlouvy jsou upraveny zákonem a jsou tzv. dispozitivní normou, z čehož vyplývá, že smluvní strany se mohou odchýlit od těchto dispozic dle vzájemné dohody. Mezi pojmenované smlouvy patří např.:

- kupní smlouva,
- darovací smlouva,
- smlouva o půjčce,
- vklady,
- nájemní smlouva.

b) Nepojmenované (inominátní) smlouvy

Nepojmenovaná smlouva umožňuje podle § 51 ObčZ smluvním stranám svá práva a povinnosti upravit i jinou smlouvou, než jednou ze smluv typových, které jsou uvedeny výše. Nepojmenované smlouvy však nesmí směřovat k obcházení zákona. Účastníci si u inominační smlouvy určují obsah smlouvy sami a je nutné dbát na to, aby dostatečně přesně upravili vzájemná práva a povinnosti, která mají tvořit obsah smlouvy.

c) Spotřebitelské smlouvy

Pojem spotřebitelská smlouva se vyskytuje od roku 2001 v souvislosti s procesem harmonizace českého právního řádu s předpisy Evropského společenství. Do spotřebitelského typu smlouvy spadá kterákoli smlouva uvedená výše. Rozhodujícím faktorem je, zda smlouva je, či není uzavřena mezi dodavatelem a spotřebitelem. Dodavatel je přitom považován za toho, kdo jedná v rámci své obchodní nebo podnikatelské činnosti. Spotřebitel je považován za osobu, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo podnikatelskou činnost vůbec nemá [25].

2.2.2 Faktura

V obchodních vztazích je faktura považována za běžný doklad, ale není nijak upravena současnými právními předpisy. Je tedy potřeba použít smluvní úpravu pro fakturační vztahy mezi podnikateli. Na základě účetní zásady průkazného vedení účetnictví, FO nebo PO vystavuje daňový doklad - fakturu zákazníkům proto, aby jim konkrétní odběratelé zaplatili za odebrané zboží nebo provedené služby do termínu splatnosti. Faktura slouží zároveň jako doklad pro zaúčtování pohledávky v účetnictví podnikatele a také jako důkazní prostředek. Existují dva základní druhy faktur – s okamžitou splatností a s libovolně stanovenou dobou splatnosti.

- a) **Faktura s okamžitou splatností** - u faktur, kdy je placeno přímo proti vystavení faktury. Dodavateli tedy nevzniká pohledávka vůči odběrateli. V tomto případě vzniká dodavateli výnos i příjem ve stejném časovém okamžiku.
- b) **Faktura s libovolně stanovenou dobou splatnosti** (standardně 14 dnů) - na rozdíl od faktur s okamžitou splatností, kdy úhrada probíhá přímo, u faktur s libovolně stanovenou dobou splatnosti vzniká dodavateli pohledávka vůči odběrateli, která by měla zaniknout do doby splatnosti faktury. Důvodem vzniku pohledávky je rozdílný okamžik výnosu a příjmu u dodavatele.

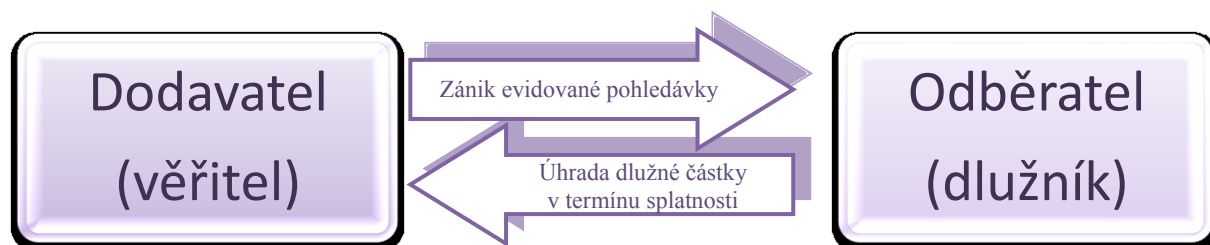
Každá faktura vystavená podnikatelem, který je plátcem nebo neplátcem DPH musí mít dané náležitosti, aby byla platná [38]. Náležitosti, podle kterých je faktura validní jsou uvedeny v § 11 ZoÚ a dále názorně ve vyplněné faktuře v příloze č. 2.

2.2.3 Ústní smlouva

Od roku 2014 nabude účinnosti nový občanský zákoník (i nový zákon o obchodních korporacích), podle kterého bude možnost vzniku smlouvy také na základě ústní dohody. Např. u smlouvy o budoucí smlouvě si budou moci smluvní strany zvolit, zda uzavřou smlouvu písemnou formou nebo pouze formou ústní. Ústní dohoda je však nevýhodná v tom, že bude komplikovat dokazování při případně vzniklém sporu dvou nebo více stran. Ústní dohoda nebude administrativně náročná, ale ponese s sebou určité riziko, pokud jeden ze smluvních stran nedodrží to, co bude smluvně [29].

2.3 Zánik pohledávek u věřitele

Pohledávky z obchodních vztahů zanikají v okamžiku, kdy dlužník uhradí závazek věřiteli, který v účetnictví eviduje pohledávku. V okamžiku úhrady přijímá věřitel peněžní prostředky a zúčtuje pohledávku evidovanou v účetnictví na aktivním účtu pohledávky z obchodních vztahů. Zánik pohledávek u věřitele je zachycen v Obr. 2.2. Pohledávka by měla zaniknout do stanovené doby splatnosti ve prospěch věřitele i dlužníka.

Obr. 2.2 Schéma zániku pohledávek

2.3.1 Splnění dluhu

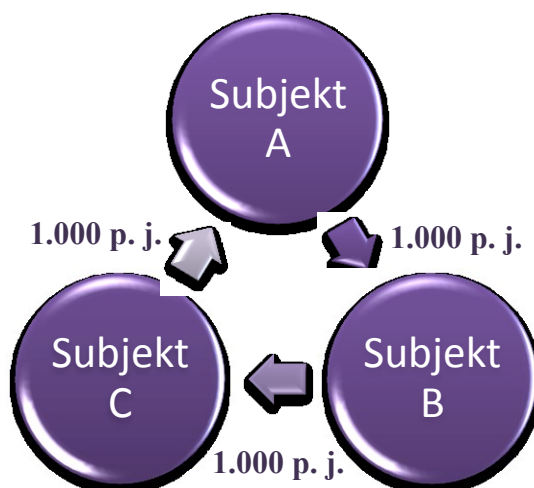
Splnění dluhu je považováno za nejvhodnější zánik dluhu (závazku), a pokud dochází k zániku tímto způsobem, je nepravděpodobné, že v budoucnu nastane spor mezi dlužníkem a věřitelem. Jedná se o bezproblémový zánik dluhu. Za splnění dluhu je považováno dodání hmotné nebo nehmotné dodávky dodavatelem a následná úhrada smluvené částky odběratelem. Pohledávka zanikne tímto způsobem do doby splatnosti transakcí mezi věřitelem a dlužníkem, která je uskutečněna hotovostním nebo bezhotovostním převodem. Dochází tedy k přesunu peněžních prostředků od odběratele k dodavateli.

2.3.2 Započtení pohledávky

Započtení pohledávky, jako jeden ze způsobů zániku pohledávek, může nastat v případě, že věřitel a dlužník mají vzájemné pohledávky stejného druhu. Společně zaniknou pohledávky započtením do takové výše, do které se vzájemně kryjí. Započtení pohledávek je uvedeno jak v občanském, tak i obchodním právu.

Předpokladem pro započtení je důležitá vzájemná existence pohledávek mezi stejnými účastníky, kteří jsou si navzájem dlužníkem a věřitelem. Dalším kritériem pro možnost započtení pohledávek je, aby šlo o pohledávky stejného druhu, např. peněžité. Naopak není důležitý důvod vzniku pohledávky a povaha pohledávky, a tak lze započíst např. pohledávku z půjčky na pohledávku za provedené služby [24].

Existují dva nejčastější druhy zápočtu. Jednostranný zápočet, kde se vyskytují dvě strany (dodavatel, odběratel), ale i dvoustranný zápočet, kde vystupují subjekty tři. Dvoustranný zápočet je znázorněn v Obr. 2.3. Subjekt A má pohledávku vůči subjektu B ve výši 1.000 peněžních jednotek. Ve stejné situaci se nachází subjekt B vůči subjektu C a subjekt C vůči subjektu A. Subjektu A zaniká závazek vůči subjektu C a subjektu B zaniká závazek vůči subjektu A, stejně tak zaniká závazek subjektu C vůči subjektu B.

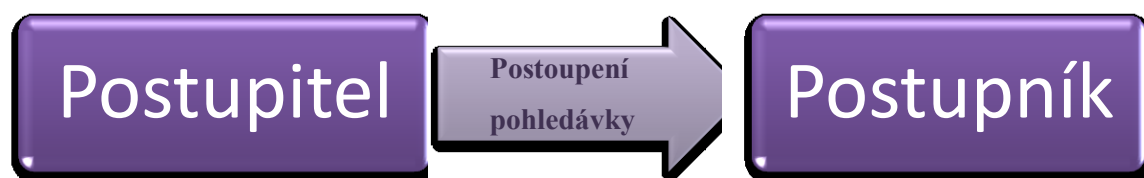
Obr. 2.3 Grafické zobrazení dvoustranného zápočtu [35]

2.3.3 Postoupení pohledávky

Postup pohledávky (cese) probíhá dle § 524 až § 530 ObčZ přechodem pohledávky z postupitele (cedenta) na postupníka (cesionáře), včetně příslušenství a všech práv s ní spojených. Základní věcný popis postoupení pohledávky je zobrazen v Obr. 2.4.

Postoupení pohledávky lze provést před lhůtou, ve lhůtě nebo po lhůtě její splatnosti. Zároveň lze postoupit pohledávky, které znějí na českou měnu i na měnu cizí.

Ustanovením § 524 odst. 1 ObčZ je stanovena povinnost převádět pohledávky na základě písemné formy smlouvy. Cedent je zároveň při postoupení povinen rozhodnutí o postoupení pohledávky oznámit dlužníkovi bez zbytečného odkladu [2].

Obr. 2.4 Ilustrace popisu postoupení pohledávky [2]

2.3.4 Prekluze

Prekluze vyjadřuje zánik pohledávky v důsledku neuplatnění práva, které bylo třeba uplatnit v předem a zákonem stanovené lhůtě (prekluzivní lhůta), a tato lhůta již marně uplynula. Uplatnit právo lze přitom poslední den stanovené lhůty (případně první následující den). Pokud by byl prekludovaný dluh dlužníkem uhrazen, jednalo by se ze strany věřitele o bezdůvodné obohacení. Pokud by se tak stalo, bezdůvodné obohacení by bylo posuzováno jako plnění bez právního důvodu a věřitel by mohl být následně požádán o navrácení získaného plnění.

2.3.5 Promlčení

U zániku pohledávek promlčením je důležité, zda jsou vztahy upraveny dle občanského či obchodního zákoníku. V případě § 101 ObčZ platí tříletá obecná promlčecí lhůta. Pro vztahy upravené dle § 397 ObchZ platí čtyřletá obecná promlčecí lhůta, není-li zákonem stanoveno jinak.

V případě, že promlčecí doba skutečně uplynula a povinný vznesl námitku k promlčení, je právo nevymahatelné a soud jej nemůže přiznat. Jestliže dlužník

promlčenou pohledávku zaplatí, má se za skutečnost to, že zaplatil existující dluh a nemůže se domáhat vrácení zaplacené částky.

2.3.6 Jiný způsob zániku pohledávek

Na základě dalších právních skutečností může dojít k zániku pohledávek i jinými způsoby, než výše uvedenými, např.:

- dohodou, kdy se smluvní strany mohou kdykoli dohodnout na zániku pohledávky,
- prominutím dluhu a vzdáním se práva,
- výpovědí,
- narovnáním, kdy účastníci uzavřením dohody o narovnání upravují práva, která jsou mezi nimi sporná či pochybná,
- splynutím – jestliže dlužník a věřitel splynou v jeden subjekt [24].

2.4 Hlediska dělení pohledávek

Evidence obchodních pohledávek by měla respektovat následující základní hlediska při jejich vedení v účetnictví. Podle těchto hledisek by měla ÚJ pohledávky dělit, aby zajistila větší transparentnost účetnictví. Patří mezi ně hledisko místa vzniku, odběratele a hledisko doby splatnosti.

a) Hledisko místa vzniku

Pohledávky jsou děleny dle hlediska místa vzniku (podle měny) na:

- tuzemské – pohledávky, které vznikají v dané zemi a měně, tzn. vznik pohledávek s plněním v České republice a české měně,
- zahraniční – plnění pohledávek vzniká v cizině, např. Švýcarsku a vyjadřují se v měně daného cizího státu např. CHF, ale zároveň i v Kč.

b) Hledisko odběratele

Dělení jednotlivých odběratelů je zajišťováno v podobě tzv. odběratelského saldokonta – pomocná účetní kniha v analytické evidenci. Pomocí samostatných analytických účtů zřizovaných pro jednotlivé odběratele jsou sledovány jednotlivé

pohledávky. Většinou je pro každého odběratele vytvořen samostatný analytický účet – konto, jehož zůstatek – saldo udává výši pohledávky [20].

c) Hledisko doby splatnosti

Zde jsou pohledávky děleny podle délky trvání splatnosti následovně:

- krátkodobé – splatnost pohledávky je sjednána do 1 roku,
- dlouhodobé – splatnost pohledávky je sjednaná na déle, než 1 rok.

2.5 Právní úprava pohledávek

Není sporu o tom, že podnikatelé a manažeři potřebují pro svou praxi nezbytné znalosti v oblasti práva. V kapitole právní úpravy pohledávek jsou významné především dvě zákonné normy:

- a) **zákon č. 40/1964 Sb., ObčZ**, ve znění pozdějších předpisů – plní funkci základního právního předpisu společného pro obě odvětví soukromého práva – občanského a obchodního, a dále
- b) **zákon č. 513/1991 Sb., ObchZ**, ve znění pozdějších předpisů – upravuje zvláštnosti typické pro vztahy mezi podnikatelskými subjekty při jejich činnosti [6].

Občanský zákoník tudíž obsahuje alespoň v základním rozsahu úpravu vztahů použitelnou v obchodní praxi. Obchodní zákoník z ustanovení občanského zákoníku vychází, dále jej doplňuje a modifikuje právě pro použití podnikatelské praxe.

Jak uvádí Pilátová, Richter [6]: „*Vztah obchodního a občanského zákoníku lze charakterizovat jako vztah zákona zvláštního a zákona obecného. S tímto vztahem souvisí i podpůrná platnost občanského zákoníku pro vztahy upravené obchodním zákoníkem.*

Vztahy, které obchodní zákoník upravuje s ohledem na zvláštnosti a potřeby podnikání a obchodu speciálně, se řídí ustanovením tohoto zákoníku. Tam, kde určitá otázka není upravena obchodním zákoníkem a nelze ji podle jeho ustanovení řešit, řídí se i vztahy v oblasti podnikání a obchodu občanským zákoníkem a dalšími občanskoprávními předpisy.“

2.6 Oceňování pohledávek

Problematika oceňování pohledávek v účetnictví podnikatelů je řešena zejména § 25 ZoÚ a dále vyhláškou č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů [6].

Oceňování pohledávek nelze v účetnictví ponechat v pravomoci jednotlivých ÚJ, protože by to mohlo vést k záměrnému ovlivňování vykazovaných informací podle jejich představ. V důsledku možného ovlivnění ze strany ÚJ, jsou stanovena pravidla při oceňování pohledávek a okamžik, kdy se pohledávky oceňují.

a) Pravidla při oceňování pohledávek

ÚJ by se měla řídit existujícími pravidly, která platí při oceňování pohledávek:

- při vzniku se oceňuje jmenovitou hodnotou,
- při nabytí za úplatu nebo vkladem – pořizovací cenou,
- při vyjádření v cizí měně v přepočtu kurzem ČNB (pevným, denním) platným pro ÚJ [1].

b) Okamžik ocenění pohledávek

ÚJ mohou oceňovat pohledávky ke třem různým okamžikům:

- k okamžiku uskutečnění účetního případu (např. vznik pohledávky, nabytí pohledávky postoupením),
- ke konci rozvahového dne, nebo
- k jinému okamžiku, k němuž je sestavována ÚZ.

Ocenění je ÚJ povinna zaznamenat v účetních knihách a poté zobrazit v rozvaze [6].

2.6.1 Způsoby oceňování pohledávek

a) Pořizovací cena

Způsob ocenění pohledávek pořizovací cenou je používán při nabytí pohledávky za úplatu nebo vkladem. Součástí PC jsou také přímé náklady, které souvisejí s pořízením, např. odměny právníkům nebo provize [1].

Příklad: Společnost X nabyla postoupením pohledávku za 500.000,- Kč, jejíž jmenovitá hodnota činí 5.000.000,- Kč. Provize za zprostředkování pohledávky činila 50.000,- Kč a odměna právníkům za sepsání smlouvy 25.000,- Kč.

Řešení: PC pohledávky činí $(500.000 + 50.000 + 25.000)$, tj. 575.000,- Kč.

b) Jmenovitá hodnota

Pohledávky jsou oceňovány jmenovitou hodnotou v době jejich vzniku.

Příklad: Společnost prodala zboží za 100.000,- Kč.

Řešení: K prodejní ceně musí společnost přičíst 21% DPH. Jmenovitá hodnota pohledávky celkem činí 121.000,- Kč [6].

c) Reálná hodnota

Jak uvádí Bařinová, Vozňáková [1]: „*Reálná hodnota je definována v mezinárodních účetních standardech IAS jako částka, za kterou by se pohledávka mohla prodat mezi znalými a ochotnými stranami při transakcích za obvyklých podmínek.*“

Při stanovení reálné hodnoty je nutno brát v úvahu časové hledisko pohledávek po splatnosti, nedostatečně zajištěné pohledávky, nedostatečné informace o finanční situaci odběratele a také míru rizika nezaplacení, které výrazně snižují reálnou hodnotu pohledávek.

Jedná se o zvláštní režim oceňování pohledávek ke dni roční ÚZ.

2.7 Účtování o pohledávkách

Účtování pohledávek v podnikatelské sféře probíhá na základě Českého účetního standardu č. 017 – Zúčtovací vztahy. Cílem tohoto standardu je stanovit podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky č. 500/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, základní postupy účtování zúčtovacích vztahů za účelem docílení souladu při používání účetních metod ÚJ [6].

Úkolem účetnictví je poskytovat co nejvěrnější obraz o stavu hospodaření společnosti, k čemuž je potřeba sledovat stav a pohyb majetku. Předmětem účetnictví je právě sledování stavu a pohybu majetku a jednou z položek majetku společnosti jsou pohledávky, které jsou řazeny mezi oběžný majetek a o kterých je třeba účtovat [4]. ÚJ účtuje o pohledávkách dle směrné účtové osnovy, která je stanovena vyhláškou č. 500/2002 Sb. a která je uvedena v interních směrnicích každé ÚJ.

Pro pohledávky je ve směrné účtové osnově vyhrazena účtová třída 3 – Zúčtovací vztahy, ve které se účtuje o pohledávkách:

- z obchodních vztahů (účtová skupina 31),
- vůči zaměstnancům (účtová skupina 33),
- vůči finančním orgánům (účtová skupina 34),
- za upsaný VK, za společníky, pohledávky za sdružení, to vše v rámci skupiny podniků (účtová skupina 35),
- jiných – např. o pohledávkách z pronájmu nebo prodeje podniku (účtová skupina 37).

V účtové třídě 3 je účtováno o pohledávkách krátkodobých i dlouhodobých, tudíž bez ohledu na jejich splatnost. Pro větší přehlednost je vhodné vytvořit analytické účty v účtové třídě 3 a pohledávky podle doby splatnosti rozlišit.

Pohledávky se účtují v okamžiku jejich vzniku, zpravidla při splnění dodávky vůči odběrateli [2].

Následující podkapitoly jsou věnovány nejčastějšímu účtování o pohledávkách, všechny účetní případy jsou zachyceny v roce 2013.

2.7.1 Pohledávky z obchodních vztahů

„Pro účtování pohledávek z obchodních vztahů je určena účtová skupina 31 – Pohledávky (krátkodobé i dlouhodobé)“, jak tvrdí Pilátová, Richter [6]. Podle typu pohledávky dále volíme příslušný syntetický pohledávkový účet ve skupině 31 a oproti tomu na straně výnosů je podstatné rozlišit konkrétní druh výnosů. Nejčastěji používanými syntetickými účty ze skupiny 31 jsou:

- a) účet 311 – Pohledávky z obchodních vztahů, viz Tab. 2.1, ve které je uvedeno účtování o pohledávkách vůči odběratelům na základě vystavené faktury na straně MD a zároveň účtování výnosu z prodeje výrobků na straně Dal (1a.). Následuje účtování o DPH na výstupu (1b.), úhrada pohledávky odběratelem na BÚ a zánik pohledávky (2.),*
- b) účet 314 – Poskytnuté zálohy (dlouhodobé a krátkodobé), na kterém se účtují pohledávky jako zálohy poskytnuté odběratelem na budoucí dodávky služeb. V*

Tab. 2.2 je uvedeno účtování poskytnuté zálohy u neplátce DPH. Záloha je vyplacena v hotovosti (1.), poté je zaúčtována přijatá faktura za reklamní služby (2.). Účetním případem číslo 3 je provedeno zúčtování poskytnuté zálohy na základě vnitřního účetního dokladu a posledním krokem je doplatek faktury v hotovosti (4.).

Tab. 2.1 Účtování vzniku a zániku pohledávky z obchodních vztahů

Účetní případ	Datum	Doklad/Text	Částka	MD	Dal
1a.	12. 3.	VFA - Prodej vlastních výrobků (500 ks/1000,-)	500.000,-	311	601
1b.	12. 3.	DPH 21%	105.000,-	311	343
2.	20. 3.	VBÚ – Úhrada faktury odběratelem	605.000,-	221	311

Tab. 2.2 Účtování pohledávky při poskytnutí zálohy

Účetní případ	Datum	Doklad/Text	Částka	MD	Dal
1.	1. 4.	VPD – Poskytnutí zálohy	150.000,-	314	211
2.	21. 4.	PFA – Reklamní služby	200.000,-	518	321
3.	22. 4.	VÚD – Zúčtování zálohy	150.000,-	321	314
4.	22. 4.	VPD – Doplatek faktury (2.)	50.000,-	321	211

2.7.2 Zúčtování se zaměstnanci a institucemi

Při účtování pohledávek souvisejících se zaměstnanci a institucemi je používána účtová skupina 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi. Ve skupině 33 je účtem, na kterém je účtováno o pohledávkách, účet 335 – *Pohledávky za zaměstnanci*. Na uvedeném účtu zachycuje ÚJ např. poskytnuté zálohy na cestovní výdaje znázorněné v Tab. 2.3 - nejprve je účtováno o vyplacené záloze v hotovosti (1.). Následně, po předložení dokladů o pracovní cestě, je provedeno zúčtování zálohy (2.) a po vzniku rozdílu mezi zálohou a skutečným výdajem je účtováno o vrácení zálohy v hotovosti (3.). Účet 335 lze dále použít

při účtování uplatnění náhrad vůči zaměstnancům, pohledávek za prodaný materiál, výrobků a služeb, které byly poskytnuty zaměstnancům apod. [33].

Tab. 2.3 Účtování cestovních výdajů formou zálohy zaměstnanci

Účetní případ	Datum	Doklad/Text	Částka	MD	Dal
1.	10. 4.	VPD – Záloha na pracovní cestu	2.500,-	335	211
2.	12. 4.	VÚD – Vyúčtování pracovní cesty (po předložení dokladů)	2.000,-	512	335
3.	12. 4.	PPD – Vrácení zálohy v hotovosti	500,-	211	335

2.7.3 Pohledávky za společníky, za účastníky sdružení a ke členům družstva

V účtové skupině 35 – Pohledávky za společníky, za účastníky sdružení a ke členům družstva je nejčastěji využíván účet 353 – *Pohledávky za upsaný základní kapitál*. Zde je účtováno o nesplacené části peněžitého vkladu, tzn. o chybějící, nesplacené částce do celkového upsaného ZK před zápisem do OR. V Tab. 2.4 je účtováno o pohledávkách za společníky na straně MD a oproti tomu je použit účet 419 – *Změny základního kapitálu* na straně Dal (1.). Účet 419 je používán do doby provedení zápisu o změně ZK do OR. Poté následuje účetní operace č. 2, která je účtována v den provedení zápisu o změně ZK v OR a pozdější úhrada na bankovní účet (3.). Tímto dochází k zániku pohledávky za společníky.

Dále je uplatňován účet 355 – *Ostatní pohledávky za společníky a členy družstva*, který je uplatňován například v souvislosti s poskytnutím půjčky společníkovi (viz Tab. 2.4) nebo při vyúčtování úroků z prodlení při opožděném splacení peněžního vkladu společníka [37].

Tab. 2.4 Účtování pohledávek za společníky

Účetní případ	Datum	Doklad/Text	Částka	MD	Dal
1.	10. 3.	VÚD – Předpis zbývajících částky upsaného ZK	180.000,-	353	419
2.	15. 3.	VÚD – Zápis o změně ZK do OR	180.000,-	419	411
3.	16. 3.	VBÚ – Úhrada vkladu na BÚ	180.000,-	221	353
4.	19. 3.	VPD – Poskytnutí půjčky spol.	20.000,-	355	211
5.	20. 4.	VBÚ – Vrácení půjčky na BÚ	20.000,-	221	355

2.7.4 Jiné pohledávky

O jiných pohledávkách je účtováno na aktivním účtu 378 ve skupině 37 – Jiné pohledávky a závazky. Na tomto účtu účtujeme např. o přiznané náhradě za škodu od pojišťovny, která nebyla dosud uhrazena (378/688). Dále manka a škody, které byly předepsány k úhradě odpovědné osobě (378/648) nebo nárok na dotaci ze SR (378/346). Mimo uvedené účty je skupina 37 vytvořena pro účtování takových pohledávek, které nelze zaúčtovat na některý jiný účet z účtové třídy 3.

2.7.5 Pohledávky v cizí měně

Při obchodování mohou společnosti vznikat také pohledávky v cizí měně. Běžně mohou vznikat při obchodování se zahraničím, ale může se stát, že vzniknou také při obchodování s českými subjekty navzájem. Účtování takové účetní operace, kdy je nutno přepočítat cizí měnu na českou, tuto operaci komplikuje oproti běžné účetní operaci účtované pouze v české měně.

Při účtování pohledávek v cizí měně je nutno rozlišovat pohledávky v samotné cizí měně a pohledávky v korunách českých. ÚJ má možnost rozhodnout se, který typ kursu (aktuální kurs ČNB nebo pevný kurs) použije pro přepočet z cizí měny na měnu českou, a to při vzniku účetního případu. V důsledku změny kurzu české koruny vůči zahraničním měnám vznikají tzv. kurzové rozdíly, a to při úhradě pohledávek nebo ke konci rozvahového dne, kdy je ÚJ povinná přepočítat majetek a závazky v cizí měně na měnu

českou platným kurzem ČNB. Kurzovým rozdílem je zisk (*účet 663*), pokud je rozdíl přepočtu kladný a ztráta (*účet 563*), pokud je rozdíl přepočtu záporný [1].

2.8 Pohledávky po lhůtě splatnosti

Pokud odběratel nezaplatí určitou částku do splatného termínu, vzniká věřiteli pohledávka po lhůtě splatnosti. Pohledávky po lhůtě splatnosti nejsou ojedinělé a v dnešní době se s nimi mohou setkat mnohé ze společností. Není pochyb o tom, že pohledávka po lhůtě splatnosti ztrácí na hodnotě, neboť pravděpodobnost jejího inkasa se s prodlužující se lhůtou uplynulou po splatnosti pohledávky snižuje. Společnost by měla na dané snížení hodnoty pohledávky reagovat, aby dodržela účetní zásadu věrnosti a opatrnosti. Způsobům, jakými může společnost reagovat na snížení hodnoty pohledávky je věnována kap. 3.3 [31].

Vznik pohledávky po splatnosti je nejčastěji zapříčiněn nedostatkem peněžních prostředků dané společnosti k úhradě pohledávky. Pro znázornění problému je uveden následující příklad. Společnost X dodala společnosti Y zboží. Společnost Y nesplatila dlužnou částku za zboží do stanoveného termínu splatnosti. Uvedená společnost X, tedy eviduje pohledávku vůči společnosti Y. V případě, že společnost X bude dále nakupovat zboží od společnosti Z a nevyinkasuje od společnosti Y pohledávku včas a dostatečné výši, může se také dostat do pozice dlužníka vůči společnosti Z. Cílem uvedené ilustrace je naznačit, jakým způsobem mohou postupně vzniknout pohledávky po splatnosti. Důsledkem nesplacení jedné pohledávky ve lhůtě její splatnosti je (kromě jiného) vznik problémů se solventností u jedné a následně u více společností. Vzhledem k tomu, že společnosti nejsou schopny splácet své závazky, jsou často donuceny se také zadlužit.

2.8.1 Finanční krize podniku následkem pohledávek po splatnosti

Nejen výše uvedená platební neschopnost, ale současně problémy s rentabilitou dané společnosti mohou společně dále vyústit v krizi, která je nejen v ČR v současné době často diskutovaným tématem a důvodem k rozpadu mnoha společností. Finanční krize podniku následkem pohledávek po splatnosti není hlavním řešeným problémem práce. Pokud však společnost obchoduje s více odběrateli, kteří včas neplní své závazky, může se velmi lehce do recese dostat. Autorka považuje za nezbytnost poznamenat, v souvislosti s pohledávkami po splatnosti, jaké existují úrovně krize a jak je lze rozpoznat.

Krize vzniká nejčastěji v důsledku nedostatku zdrojů, nevhodně zvoleného výrobního programu, špatného nastavení bezpečnostních a informačních systémů, apod. Krizi je možno rozdělit do čtyř úrovní:

- a) **bezkrizový stav**, který je stavem ideálním, s opatřeními proti případné krizi,
- b) **stav ohrožení**, kdy dochází ke snižování odbytu, mírnému růstu pohledávek (po splatnosti) a nákladů,
- c) **přechodná krize**, při které se zvyšuje objem pohledávek (po splatnosti) a zároveň neuhrazených závazků a
- d) **krize chronická**, která je vyvolána poklesem rentability [5].

Pro jednotlivé úrovně krize je rozhodující, jak bude postupovat krizový management a jaké nástroje použije k tomu, aby společnost z krize vyvedl, a to především ve stavu chronické krize. Je také potřeba mít správně zajištěné pohledávky, aby nedocházelo k nárůstu pohledávek po splatnosti. Způsobům zajištění pohledávek je věnována kapitola 3.

V současné době stále probíhá celosvětová finanční krize, jejíž příčinou byla americká hypoteční krize v roce 2007 a následně v první polovině roku 2008 vysoké ceny ropy, které vedly k poklesu HDP a zvýšení spotřebitelských cen, jak je také uvedeno již v úvodu práce [26].

Obnova však nebude snadná a lehce proveditelná a podle Bednáře [22] musí být dluhy sníženy na zvládnutelnou úroveň, vytvořena nová rezervní měna a eurozóna vyvedena z nesnází.

V následující kapitole je dále rozebráno, jaké existují možnosti, které mohou společnosti využít ve vztahu k pohledávkám po splatnosti, zejména po stránce účetní, daňové a právní.

3 Zajištění pohledávek z právního, daňového a účetního hlediska

3.1 Vybrané způsoby preventivního zajištění pohledávek

Každá společnost by měla mít zajištěny pohledávky, minimálně rizikové pohledávky, už před jejich vznikem nebo v době, kdy vznikají. Je to nejúčinnější ochrana a nejlepší způsob, jak zamezit vzniku pohledávek po splatnosti. Zajistit pohledávky je možno více způsoby, mezi které patří:

- zjišťování informací o stávajících nebo budoucích obchodních partnerech,
- pečlivé zpracování obchodních smluv – viz kap. 2.2.1 nebo
- záloha – viz kap. 2.7.1,
- pojištění pohledávek,
- ručení a bankovní záruka,
- smluvní pokuta,
- faktoring,
- forfaiting aj.

U každé společnosti je potřeba vytvořit takové zabezpečení a systém řízení pohledávek, aby docházelo k co nejmenšímu výskytu nesplacených pohledávek.

3.1.1 Pojištění pohledávek

Pojištění pohledávek je jedním z nástrojů řízení pohledávek moderního podniku. Pohledávku lze pojistit určitou maximální výší, tzv. úvěrovým limitem. Úvěrový limit je stanoven samotnou pojišťovnou a je zároveň i nejvyšší hranicí pojistného plnění. Při stanovení úvěrového limitu vychází pojišťovna z bonity odběratele, tzn. schopnost dlužníka dostát svým závazkům, kterou je potřeba průběžně sledovat. Výše pojistky kryje pravděpodobnost platební nevůle nebo platební neschopnost odběratele (subjektivní riziko) a je tedy na dané pojišťovně, jaký úvěrový limit je ochotna pojistit. Výše pojištění signalizuje výši rizika vázaného na vztah vůči obchodnímu partnerovi [19].

Dodavatelé pojišťují své odběratele, zejména obchodní, průmyslové ale i jiné společnosti v tuzemsku i zahraničí. Pojištění je nezbytné především u pohledávek ze

zahraničního obchodu. Vzniká zde spousta rizik, zejména platební potíže vyvolané politickými událostmi v zemi sídla kupujícího, zavedením moratoria na platby, nebo přírodní katastrofou. Naopak nelze pojistit subjekty, na které nemůže být prohlášen konkurs, např. stát, společnost v konkursu, soukromé osoby apod.

Základní postup pojištění pohledávek probíhá tak, že potenciální pojistník vyplní dotazník a na základě zjištěných výsledků z dotazníku nabídne pojišťovna konkrétní nabídku pojištění. Pojišťovna taktéž potřebuje určité informace k tomu, aby byla schopna klientovi poskytnout konkrétní nabídku. Požadované informace obsahují:

- obrát za poslední 3 roky,
- strukturu pohledávek dle jejich výše,
- škody vzniklé nezaplacením pohledávek v minulých letech,
- nejvýznamnější zákazníky a nejvyšší možnou pohledávku za jedním zákazníkem, která má být pojištěna.

Následně je vystavena pojistná smlouva. Každá smlouva má svá specifika, ze kterých vychází dané pojištění vč. ceny. Mezi konkrétní specifika patří např. odvětví, ve kterém firma působí nebo struktura odběratelů.

Pojišťovna hradí pojistníkovi ztrátu z dané pohledávky sníženou o spoluúčast. Mimo to hradí i náklady na dopravné, právní služby, které mají souvislost s pojistnou událostí, ale pouze do výše schváleného úvěrového limitu.

V ČR existuje několik společností, které se zabývají pojištěním pohledávek a které vlastní rozsáhlé databáze, s jejichž využitím dokážou posoudit bonitu odběratele. Úvěrovými společnostmi v ČR jsou tyto:

- KUPEG úvěrová pojišťovna, a. s.,
- ČESCOB nyní Euler Hermes Europe SA, organizační složka,
- Gerling po fúzi se společností HDI působící pod novým názvem HDI Versicherung AG nebo
- Atradius Credit Insurance N. V., organizační složka [1], [19].

3.1.2 Ručení a bankovní záruka

Ručení je považováno za takový způsob preventivního zajištění pohledávek, kdy vzniká vztah mezi věřitelem a třetí osobou odlišnou od dlužníka, tj. ručitelem. Jak tvrdí Bařinová, Vozňáková [1]: „*Ručením se zabezpečuje uspokojení pohledávky věřiteli, který*

může uspokojení své pohledávky dosáhnout z majetku třetí osoby odlišné od dlužníka. Tím se zmenšuje riziko věřitele spojené s návratností jeho pohledávky. “

Podle obchodního zákoníku vzniká ručení na základě písemného prohlášení ručitele adresovaného věřiteli. Tímto je přenesena odpovědnost vůči věřiteli na ručitele, který je povinen pohledávku uspokojit v případě, že tak neučiní dlužník. Za jednu pohledávku se může zaručit jeden nebo více ručitelů a ručitel může zároveň ručit za celou pohledávku nebo pouze za její část [1].

Bankovní záruka (specifický druh ručení) je definována podle ObchZ § 313 následovně: „*Bankovní záruka vzniká písemným prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, jestliže určitá třetí osoba (dlužník) nesplní určitý závazek nebo budou splněny jiné podmínky stanovené v záruční listině*“, jak rovněž uvedly Bařinová, Vozňáková [1]. Bankovní záruka je jednostranné prohlášení ručící banky vůči příjemci záruky a je poskytována především zákazníkům, se kterými má daná banka dlouholeté zkušenosti.

Po vystavení záruky a předání příjemci záruky není možné, aby banka změnila znění, či záruku rušila bez souhlasu příjemce. Záruka by tedy měla být neodvolatelná, a to uvedením v textu bankovní záruky. Za vystavení záruky si banka účtuje poplatek, který závisí na rizikovosti daného obchodního případu.

Pro věřitele je bankovní záruka velmi dobrou formou zajištění, protože v případě, že se dlužník dostane do platební neschopnosti, daný závazek uhradí bonitní subjekt – banka. Úhrada probíhá vždy v peněžité formě.

Mezi další výhody tohoto zajištění patří:

- vysoký stupeň zajištění,
- plnění od banky je obdrženo, aniž by došlo k soudnímu jednání s partnerem,
- zvýšení důvěryhodnosti svých pohledávek, zvláště u vyšších částek,
- možnost využití tohoto zajištění u všech platebních instrumentů [27].

3.1.3 Smluvní pokuta

Smluvní pokuta je pro obchodní závazkové vztahy upravena v § 300 až § 302 ObchZ. Smluvní pokuta je používána při porušení povinností, které si strany sjednaly. Jde o náhradu škody bez ohledu na to, zda škoda skutečně vznikla nebo nikoli s výjimkou případu, kdy si strany ujednají nemožnost nároku náhrady.

Dohoda o smluvní pokutě je uzavřena vždy písemnou formou, ve které je podstatné určit výši smluvní pokuty. Dlužník je povinen uhradit stanovenou smluvní pokutu i v případě, že je smluvená výše pokuty v nepoměru ke vzniklé škodě, pokud je taková částka stanovena ve smlouvě. Pokud však vznikne věřiteli škoda v důsledku porušení povinnosti ze závazku, která přesáhne sjednanou smluvní pokutu, věřitel má právo domáhat se jí pouze v případě, že je nárok dohodnut předem ve smlouvě. Pokud dlužník nezaviní porušení povinností, není povinen smluvní pokutu zaplatit, ovšem nejsou-li strany dohodnuty jinak.

Smluvní pokutou lze zajistit v tomto případě pozdní placení, ale také pozdní dodávku zboží nebo vady díla.

Při účtování smluvních pokut je možné použít dva druhy nákladových účtů bez ohledu na to, zda byly pokuty zaplacený. Při účtování penále ze smluvních vztahů u dlužníka je používán účet 544 – *Smluvní pokuty a úroky z prodlení*. Nákladový účet 544 je daňově účinný. Druhým účtem je účet 545 – *Ostatní pokuty a penále*, na kterém je účtováno např. penále za opožděné platby sociálního pojištění a je daňově neúčinný. Pokud účtuje o smluvních pokutách a úrocích z prodlení věřitel, používá účet 644 – *Smluvní pokuty a úroky z prodlení*.

Výhodou smluvní pokuty je jistota, že věřitel nemusí prokazovat vzniklou škodu a ani její výši, neboť nárok na náhradu kryje smluvní pokutou. Tímto sjednáním pokuty lze také předejít případnému vzniku sporu o náhradu škody [1].

3.1.4 Faktoring

Faktoring je způsob zajištění pohledávek, při kterém jsou krátkodobé pohledávky (do 90 dní) odkoupeny specializovanou faktoringovou společností před dobou jejich splatnosti. Faktor se písemnou smlouvou zavazuje, že bude určitou část pohledávek proplácet věřiteli nehledě na to, zda dlužník pohledávku skutečně zaplatí. Ve většině případů je pohledávka odkoupena faktorem, který rovněž převezme veškerá rizika za pohledávku. Původní dodavatel je odpovědný za pohledávku jen pokud poruší smluvní podmínky.

„Faktoring se stává alternativním zdrojem financování“, jak uvádí Bařinová, Vozňáková [1]. Společnostem je totiž poskytována hotovost potřebná pro další činnosti, a tak nejsou peněžní prostředky vázány v pohledávkách.

Dani z přidané hodnoty podléhá služba poskytovaná faktoringovou společností původnímu věřiteli, naproti tomu faktoringové operace s pohledávkami nejsou zdanitelným plněním [1].

3.1.5 Forfaiting

Forfaiting znamená (stejně jako faktoring) odkup pohledávek od svých klientů. Mezi forfaitingem a faktoringem jsou však určité odlišnosti:

- odkup pohledávek se splatností minimálně 90 dní,
- odkup pohledávek s několikaletou splatností (4 a více let),
- postupované pohledávky musí být jištěny např. bankovní zárukou.

V případě poslední uvedené odlišnosti, forfaitingová společnost funguje tak, že pokud jí odběratel nezaplatí, může daná společnost vymáhat plnění na těch osobách, které se za dohodu zaručily některým z ochranných nástrojů.

Výhodou forfaitingu je menší potřeba úvěru a dále také převedení rizika nedobytnosti postupované pohledávky na forfaitingovou společnost. Oproti tomu bývá forfaiting dražší variantou, než klasický bankovní úvěr.

Forfaiting, jako druh zajištění pohledávek, je využíván především u firem, které dodávají investiční celky do zahraničí [1].

3.2 Zajištění pohledávek po splatnosti

V případě, že společnost projeví zájem předejít vzniku pohledávek po splatnosti, je pro ni nejvhodnější zajistit pohledávky již před jejich vznikem. Pohledávky lze zajistit jedním nebo více způsoby uvedenými v kap. 3.1. Ovšem ne každá společnost tak učiní, a to může být jedním z důvodů vzniku pohledávek po splatnosti, které mohou být řešeny následovně.

3.2.1 Mimosoudní cesta

Zajištění pohledávek po splatnosti mimosoudní cestou lze provést již dříve uvedeným zápočtem (kap. 2.3.2), postoupením (kap. 2.3.3), nebo promlčením pohledávek (kap. 2.3.5). Mezi další možnosti, jak zajistit pohledávky po splatnosti mimosoudní cestou

patří inkasní kanceláře, uznání závazku, notářský zápis, zajištění pohledávek exekucním zápisem, rozhodčí řízení a mediační řízení. V následujícím textu jsou popsány některé z nich.

3.2.1.1 Uznání závazku

Uznání závazku je nejjednodušší způsob, jak lze právně zajistit pohledávku u věřitele. Princip uznání závazku spočívá v tom, že dlužník uzná závazek vůči věřiteli a potvrdí jej. Od tohoto písemného uznání dluhu je započata nová promlčecí doba v délce čtyř let od daného dne uznání (§ 407 ObchZ). Uznání se váže na podmínku již zmíněného písemného prohlášení. Dále musí být jasné, o jaký závazek se jedná, označení věřitele a vyjádření vůle dlužníka, že závazek uznává.

Mimo písemné uznání závazku lze považovat za uznání také placení úroků vztahujících se k pohledávce, nebo částečné plnění závazku dlužníkem [1].

3.2.1.2 Inkasní kancelář

V případě, že se společnost rozhodne vymáhat pohledávku pomocí specializované kanceláře, měla by vyhledat takovou inkasní kancelář, která je seriózní a zkušená. U spolehlivé inkasní kanceláře je samozřejmostí nepožadovat zálohu a neúčtovat žádné dodatečné úhrady v případě neúspěchu, a to podle stanovené zásady „no success – no fee“, tzn. žádný úspěch – žádná odměna.

Funkce inkasních kanceláří spočívá především v inkasu pohledávek za určitou procentní provizi z dané pohledávky. Kvalitní kancelář zároveň poskytuje i kompletní správu pohledávek, např. jednání s právníky nebo zajišťování informací pro exekuci.

Provize, která je účtována inkasní společností, vychází ze lhůty, kterou je pohledávka po splatnosti a z výše pohledávky. Tudíž hůře vymahatelné jsou pohledávky starší a platí, že čím hodnotově menší pohledávky a čím starší, tím větší je provize inkasní společnosti (20 – 30%). Naopak čím hodnotově vyšší a novější pohledávky jsou, tím je provize menší.

Výhodou při zapojení inkasní kanceláře oproti vymáhání vlastními silami je daňová uznatelnost nákladů, které v této souvislosti vzniknou [1].

3.2.1.3 Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení spočívá v přenechání práva rozhodovat o sporech neutrální třetí straně na základě dohody obchodních stran. Rozhodci musí být nestranní a nezávislí a jejich počet (lichý) je potřeba stanovit v rozhodčí smlouvě na základě dohody obou stran o rozhodcích. Pokud se strany neshodnou, mohou o zvolení požádat obecný soud. Takové rozhodčí řízení je nazýváno ad hoc a může být rizikové v případě, že je mezi stranami nepřesně ujednán způsob jmenování rozhodců, rozsah kompetencí, neshoda na osobách či odměna rozhodce.

V praxi je však častěji upřednostňováno rozhodčí řízení institucionální. Jde o kvalifikované rozhodování, jelikož jsou zde voleni rozhodci na základě určité kvalifikace a předpokladů. Potenciální rozhodci jsou zapisováni na listinu rozhodců a poté jsou voleni rozhodčím soudem, kterým je např. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komory České republiky. Samotné řízení je organizováno sekretariátem rozhodčího soudu.

Jak uvádí Bařinová, Vozňáková [1]: „*Rozhodčí řízení vedené u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře ČR je levnější, než řízení soudní. V tuzemských sporech je poplatek za rozhodčí řízení 3% z hodnoty předmětu sporu, nejméně však 7.000 Kč, nejvýše 1 mil. Kč.*“ V případě mezinárodních sporů je poplatek minimálně 15.000 Kč.

Oba uvedené způsoby rozhodčího řízení jsou smluveny na základě písemné smlouvy, která může mít tři základní podoby:

- a) **smlouva o rozhodci** – lze ji uplatnit v případě, že spor již vznikl a předchozí smlouvy neobsahovaly rozhodčí doložku,
- b) **neomezený kompromis** – pokud se strany dohodnou na tom, jestliže by vznikl spor z vymezeného okruhu právních vztahů, bude řešen v rozhodčím řízení,
- c) **rozhodčí doložka** – v případě majetkových sporů, kdy mezi stranami nebude rozhodovat soud, ale jimi určený jeden nebo více rozhodců či rozhodčí soud.

Výhodou rozhodčího řízení je jeho rychlost, pokud zúčastněné strany spolupracují, protože s žalobou se pracuje ihned po zaplacení poplatku za rozhodčí řízení [1].

3.2.2 Soudní cesta

Řešení pohledávek po splatnosti soudní cestou je ve většině případů poslední krok, který může společnost učinit, aby zajistila své pohledávky. Zajištění pohledávek po splatnosti soudní cestou je však poměrně nákladné, může trvat i několik let a není přitom jisté, že dojde k uspokojení věřitele. Mezi možnosti zajištění pohledávek po splatnosti soudní cestou patří soudní řízení, insolvenční řízení a exekuční řízení.

3.2.2.1 Soudní řízení

Jde o vymáhání pohledávek formou státního donucení. Před podáním žaloby je potřeba vědět, na který soud je možné se s uplatněním svého práva obrátit. Podle Bařinové, Vozňákové [1]: „ *Zákon při regulaci místní příslušnosti vychází ze zásady, že místně příslušným soudem je obecný soud odpůrce. Obecným soudem občana je soud, v jehož obvodu má občan bydliště, a nemá-li bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje. Obecným soudem právnické osoby je soud, v jehož obvodu má právnická osoba sídlo.* “

Následně je potřeba zvážit, zda je věřitel schopen vystupovat před soudem sám nebo má nechat zastupovat kvalifikovaného právního zástupce (advokáta, právníka).

Soudní řízení je zahájeno na návrh, tj. žalobu, která je doručena příslušnému soudu. V návrhu musí být uvedeny určité náležitosti, zejména obchodní firma, místo podnikání, IČ dlužníka a částka, která má být u soudu uplatněna. Vedle těchto údajů je potřeba přiložit ve dvou kopiích doklady a písemnosti, kterými jsou např. smlouvy včetně jejích příloh, dodatků a změn, dokumenty, které existenci smlouvy prokazují, faktury a další potřebné písemnosti. Součástí těchto přiložených dokumentů jsou i upomínky, které slouží k výzvě, aby dlužník částku uhradil.

Soudní řízení je vždy ukončeno jedním ze tří rozhodnutí:

- rozsudkem,
- usnesením,
- platebním rozkazem.

3.2.2.2 Insolvenční řízení

Insolvenčním řízením se rozumí soudní řízení, jehož předmětem je úpadek dlužníka, nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení § 2 odst. a). Dlužník se dostává do úpadku, jestliže má:

- více věřitelů,
- peněžité závazky po lhůtě splatnosti více, než 30 dnů a
- není schopen tyto závazky plnit.

Insolvenční řízení je rozděleno do čtyř fází. V první fázi je podán insolvenční návrh, který musí být podán dlužníkem nebo věřitelem. V případě hrozícího úpadku podává návrh pouze dlužník.

Insolvenční řízení je následně zahájeno v den doručení návrhu věcně příslušnému soudu. Insolvenční návrh musí být opatřen úředně ověřeným podpisem, nebo uznávaným elektronickým podpisem.

Ve třetí fázi probíhá rozhodnutí o úpadku dlužníka, ve kterém insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku, jestliže je dlužník v úpadku, nebo v něm může být na základě zjištění. Samotné rozhodnutí o úpadku musí mít dané náležitosti, které jsou uvedeny v § 136 odst. 2. V rozhodnutí je stanovena rovněž lhůta, ve které mohou věřitelé přihlásit své pohledávky tj. více, než 30 dnů a zároveň menší, než 2 měsíce. Vystavené rozhodnutí je potřeba doručit všem osobám, které jsou spjaty s konkrétním insolvenčním řízením.

Poslední fází je rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka. Insolvenční soud má za úkol rozhodnout o způsobu řešení úpadku samostatným rozhodnutím, které je vydáno do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku dlužníka a zároveň ne dříve, než je skončena schůze věřitelů.

Úpadek dlužníka může být následně řešen:

- a) konkursem**, který vzniká na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu insolvenčním soudem a jsou zde poměrně uspokojovány přihlášené pohledávky z výnosů zpeněžené majetkové podstaty, dále
- b) reorganizací**, kterou se rozumí zpravidla postupné uspokojování pohledávek věřitelů a přitom se nezastaví provoz dlužníkovy podniku, je zajištěno opatření k ozdravení hospodaření podniku a je také schválen reorganizační plán, jehož plnění kontrolují věřitelé, nebo
- c) oddlužením** – tímto může být řešen úpadek nebo hrozící úpadek u osob, které nejsou podnikateli, lze jej chápat jako osobní bankrot a alternativu konkursu a je potřeba, aby dlužník uhradil své závazky buď zpeněžením majetkové podstaty, nebo plněním splátkového kalendáře [14].

3.2.2.3 Exekuční řízení

Výkon rozhodnutí neboli doložka vykonatelnosti rozhodnutí může být nařízena soudem v případě, že dlužník ve stanovené lhůtě neplní své povinnosti a zároveň musí být podán návrh oprávněného (dodavatele) na výkon rozhodnutí obsahující stejné náležitosti, jako měl návrh na žalobu. Oprávněný musí prokázat tzv. *doložkou vykonatelnosti na rozhodnutí* skutečnost, že rozhodnutí je vykonatelné.

Soudem je nařízen výkon rozhodnutí pouze v takovém rozsahu, který postačuje k uspokojení oprávněného, popř. jej vůbec nenařídí, pokud by výtěžek nepokryl ani náklady exekuce. Oprávněný musí taktéž zvážit, který ze způsobů výkonů rozhodnutí je pro něj nejvhodnější a zvolit jej před podáním návrhu, tj.:

- a) **zaplacení peněžité částky**, např. srážkami ze mzdy,
- b) **příkázání pohledávky** tzn., že většinou banka převezme peněžní prostředky dlužníka (povinného) „do svých rukou“ a
- c) **prodej majetku** movitého nebo nemovitého.

Nařízení výkonu rozhodnutí je poté doručeno oprávněnému, povinnému a peněžnímu ústavu v případě příkázání pohledávky.

Exekuci nepodléhají věci, podle § 322 OSŘ, ve vlastnictví povinného, které nezbytně potřebuje k uspokojování svých a rodinných potřeb nebo k plnění pracovních úkolů nebo k podnikání. Dále se jedná především o:

- peněžité dávky sociální péče,
- náhradu, kterou podle pojistné smlouvy vyplácí pojišťovna, pokud je náhrada použita k nové výstavbě nebo opravě budovy,
- exekuci odepsáním z účtu, kde se nachází peněžní prostředky pro výplatu mezd určenou zaměstnancům povinného na základě jeho výslovného prohlášení.

Zákonem č. 120/2001 Sb., exekuční řád, byly zřízeny exekutorské úřady z důvodu přetížení soudu a zdlouhavého a neefektivního provádění exekuce. Soudní exekutor působí na území celé ČR bez ohledu na jeho sídlo. Návrh na exekuci je možné adresovat přímo vybranému exekutorovi, nebo příslušnému soudu. Soudní exekutor sám volí způsob výkonu rozhodnutí a sepsané věci jsou okamžitě odebrány. Takto je možné operativně volit optimální způsob vymáhání pohledávek [1].

3.3 Daňové a účetní hlediska pohledávek po splatnosti

Je potřeba, aby společnost byla schopna reagovat na snížení hodnoty pohledávky v důsledku toho, že pohledávky po splatnosti ztrácejí na své hodnotě. Všechny ÚJ musí nejpozději k rozvahovému dni vyhodnotit stav nedobytných pohledávek a přitom využít některých z nástrojů uvedených dále.

V kap. 3.3 jsou vymezeny způsoby, kterými je možné se s takovým snížením hodnoty pohledávky po splatnosti vypořádat jak z hlediska účetního, tak i daňového. Mezi účetní pohled na pohledávky po splatnosti patří opravné položky a účetní odpis pohledávek. Zákonné opravné položky a odpis pohledávek patří mezi daňový pohled na pohledávky po splatnosti.

3.3.1 Účetní zajištění

Účetní pohled na pohledávky po splatnosti nabízí dva nástroje, kterými lze účetnictví zobrazit tak, aby byly zachovány zásady opatrnosti a věrného zobrazení účetnictví. Patří mezi ně účetní opravné položky a účetní odpis pohledávek.

3.3.1.1 Opravné položky

Jedním z účetních nástrojů jsou tzv. opravné položky. Jejich tvorba by měla být řešena ve vnitropodnikové směrnici každé společnosti a měla by zajistit takové vykázání majetku v rozvaze, aby mělo co nejvíce reálnou podobu. Je zde potřeba stanovit výši tvořené opravné položky v závislosti na době, která uplynula od splatnosti pohledávky, viz Tab. 3.1

Opravné položky jsou používány v situaci, kdy snížení hodnoty pohledávky má pouze dočasný charakter a existuje určitá pravděpodobnost její úhrady. Dočasné snížení hodnoty je často spojeno s promlčecí lhůtou, do jejíhož uplynutí je pohledávka soudně či mimosoudně vymahatelná a je v tuto dobu možné použít opravnou položku. Pokud dojde k úhradě pohledávky nebo jinému zániku, opravná položka je zrušena.

Pokud by společnost nechala pohledávku oceněnou v původní jmenovité hodnotě a nesnížila ji, bylo by to v rozporu s výše uvedenými zásadami, tzn., že reálná hodnota pohledávky by měla být rovna jmenovité hodnotě pohledávky snížená o výši opravné položky. Čím delší dobu je pohledávka po splatnosti, tím vyšší je opravná položka v účetnictví.

O tvorbě opravné položky je potřeba účtovat a zachytit jej v účetnictví ÚJ. Účtování probíhá na základě vnitřního účetního dokladu. Při postupné tvorbě opravné položky je používán účet 559 – *Tvorba a zúčtování opravných položek v provozní činnosti* na straně MD a 391.99 – *Opravná položka k pohledávkám* na straně Dal (559/391). Zrušení opravné položky je účtováno opačně, tedy 391.99/559.

Účetní opravné položky jsou tvořeny nad rámec ZoR, tudíž jejich nevýhodou je daňová neúčinnost. Proto ÚJ raději tvoří zákonné opravné položky, které jsou podrobně popsány v kap. 3.3.2.1.

Tab. 3.1 Přibližné intervaly výše opravných položek [31]

Lhůta, která uplynula po splatnosti pohledávky	Interval opravné položky
3 měsíce	10 – 30 %
6 měsíců	cca 50 %
12 měsíců	80 – 100 %
déle než 18 měsíců	100 %

3.3.1.2 Odpis pohledávek

Jedná se o odpis nad rámec zákon o daních z příjmů. Používá se v případě, že šance na vymození pohledávky je již nereálná, zejména pokud je dlužník nekontaktní nebo uplynula promlčecí lhůta, lze považovat snížení hodnoty pohledávky po splatnosti za trvalé. V účetnictví lze trvalé snížení hodnoty pohledávky po splatnosti vyjádřit účetním odpisem.

Odpis je krokem, který je neoptimálnější využít až po uplynutí promlčecí lhůty a poté, co ÚJ tvořila opravné položky k pohledávce. K odpisu se ÚJ rozhodne na základě splnění podmínek, které jsou stanoveny ve vnitropodnikové směrnici, anebo na základě vedení společnosti tehdy, pokud by náklady na vymáhání pohledávky převýšily předpokládaný výnos z vymození. Jestliže by ÚJ zvolila odpis pohledávky místo opravné položky např. už po šesti měsících po lhůtě splatnosti, nebyl by odpis po tak krátké době správným řešením. Tímto krokem by byly zvýšeny náklady ÚJ a snížen zisk více, než by bylo potřeba.

Odpis je vhodné provést nejpozději k datu uplynutí promlčecí lhůty, ovšem pokud nebylo platně zahájeno soudní řízení. Pohledávka, která je přihlášena do insolvenčního řízení je odpisována na základě výsledků tohoto řízení.

Při účetním odpisování pohledávek je využito nákladového účtu 546.99 – *Odpis pohledávky* na straně MD a oproti tomu účtu 311 – *Odběratelé* na straně Dal. Účet 546 slouží pro účtování daňově účinných i daňově neúčinných odpisů, proto je vhodné jej analyticky rozlišovat, jak je použito výše. Účetní odpis pohledávek je daňově neuznatelný, tudíž ÚJ nemá možnost o nákladový účet 546 snížit základ daně, který je východiskem pro výpočet daňové povinnosti ÚJ [31].

3.3.2 Daňové zajištění

Oproti účetnímu hledisku na pohledávky po splatnosti, kde náklad není daňově účinný, daňové hledisko ovlivňuje základ daně a umožňuje společnosti zvýšit náklady o neuhrazenou pohledávku a tím snížit základ daně, který je východiskem pro zjištění daňové povinnosti.

3.3.2.1 Zákonné opravné položky

Problémové pohledávky nesou podnikateli riziko a mnohdy fakt, že neobdrží peníze, které mu patří. Zároveň způsobují i určité daňové dopady:

- výnos vstupuje do základu daně a je tedy zdaňován ze zdrojů podnikatele, nebo jiných, bez ohledu na to, zda se stal příjmem podnikatele, či nikoli a
- povinnost odvést DPH na výstupu rovněž z jiných zdrojů a nikoli z inkasa pohledávky.

Existují však způsoby, jak je možné proti těmto dopadům bojovat a snížit tak základ daně prostřednictvím daňově účinného nákladu. Jedním ze způsobů je tvorba zákonných opravných položek, jejichž tvorba se řídí zákonem č.593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

Při tvorbě účetních opravných položek bylo popsáno, že je povinné jej tvořit ve vztahu k zásadám opatrnosti a věrného zobrazení účetnictví. U zákonných opravných položek je jejich tvorba v rukou ÚJ a ta jej vytváří v souladu se ZoR. Hlavním důvodem tvorby je především získat daňově účinný náklad a tím snížit daňový základ, ale je potřeba se jim věnovat i pro úspěšný daňově účinný odpis pohledávky, který je uveden

v následující kapitole. Naopak není efektivní využít tvorby opravné položky v případě, že společnost směřuje k daňové ztrátě, nebo pokud má případné daňové ztráty z minulých let. V těchto situacích není potřeba více snižovat základ daně [31].

Podle § 8a ZoR lze vytvářet opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994, jejichž tvorba je výdajem na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Uvedené opravné položky mohou vytvářet poplatníci, kteří vedou účetnictví od 1. 7. 1995. Podle doby, která uplynula od sjednané lhůty splatnosti pohledávky, je možné tvořit opravnou položku do určité výše neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky, viz Graf 3.1.

První zákonnou opravnou položku lze vytvořit po uplynutí 6 měsíců od sjednané lhůty splatnosti pohledávky ve výši 20% pohledávky. Dále je možné v tvorbě opravných položek pokračovat, jen pokud ohledně konkrétní pohledávky bylo zahájeno rozhodčí, soudní, nebo správní řízení.

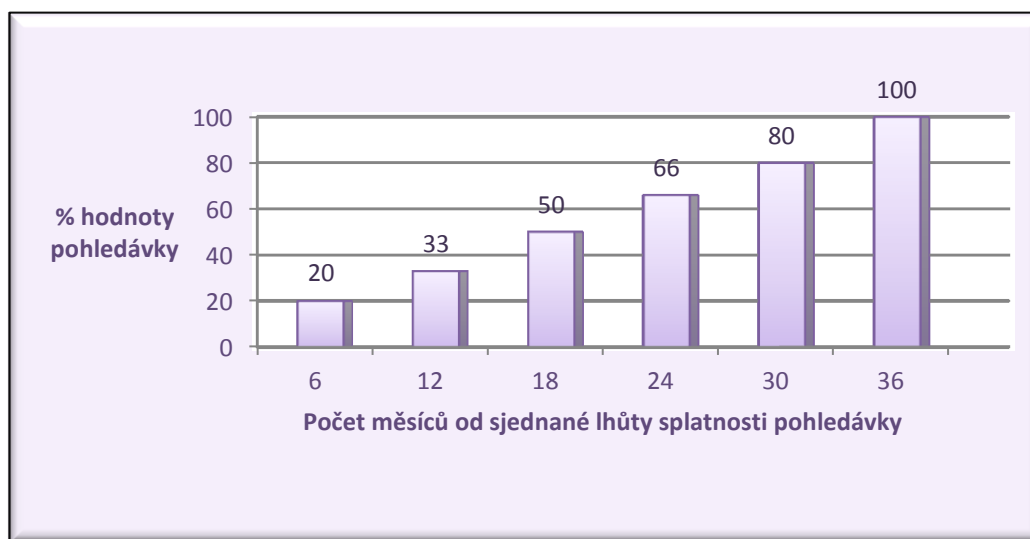
Přechodné snížení hodnoty pohledávky je tvořeno a účtováno na základě interního dokladu a prostřednictvím účtu 558 – *Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek v provozní činnosti*. Souvztažně s tímto účtem je používán účet 391.00 – *Opravná položka k pohledávkám*. O opravných položkách je účtováno prostřednictvím účtu 391, na které jsou účtovány jak účetní opravné položky, tak zákonné opravné položky. Je proto vhodné, aby ÚJ opět tvořila analytickou evidenci k tomu účtu. Je žádoucí, aby ÚJ taktéž dodržela následující pravidlo:

$$\text{Daňové opravné položky} + \text{účetní opravné položky} \leq \text{nominální hodnota pohledávky.}$$

Opravné položky jsou zrušeny, pokud pominou důvody pro jejich existenci, nebo pokud byla pohledávka promlčena, popřípadě pokud byla pohledávka odepsána a je to považováno za výdaj na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Při tomto rozpuštění je účtováno opět na základě ID: 391.00/558 [4].

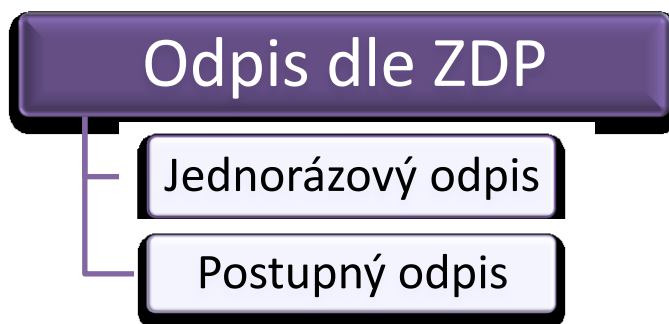
Podle Kráčalíkové [4] zákonné opravné položky nelze tvořit k: „*pohledávkám za společníky a akcionáři, mezi ekonomicky, personálně nebo jinak spojenými osobami a osobami blízkými dále pak z titulu úvěrů a půjček, z titulu ručení za úvěry a půjčky, které již předtím byly účetně odepsány na vrub hospodářského výsledku.*“

Graf 3.1 Možnost tvorby opravné položky k pohledávkám dle ZoR [4]

3.3.2.2 Odpis pohledávek

Kromě již uvedeného odpisu pohledávek účetního nad rámec ZDP, lze odepsat pohledávku dle ZDP buď jednorázovým odpisem, nebo postupným, jak je zobrazeno v Obr. 3.1.

Obr. 3.1 Možnosti odpisu pohledávek [4]

3.3.2.2.1 Jednorázový odpis

Podle Kráčalíkové [4]: „Jednorázově lze odepsat dle § 24 odst. 2 písm. y) jmenovitou hodnotu pohledávky nebo pořizovací cenu pohledávky nabyté postoupením, vkladem a při přeměně společnosti za dlužníkem,“ který:

- má nedostatek majetku a kvůli tomu byl soudem zamítnut návrh na prohlášení konkursu, nebo konkurs zcela zrušen a pohledávka byla poplatníkem přihlášena do konkursu, z jehož podstaty měla být vypořádána,
- zemřel a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka,
- byl PO a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem spojen ani ekonomicky ani personálně a nebyl mu osobou blízkou,
- má majetek, který je postižen exekucí a ke kterému se pohledávka váže.

Další přímé daňové odpisy lze uplatnit na základě § 24 odst. 2 písm. s) ZDP.

Jednorázový odpis dle ZDP je účtován stejně jako odpis účetní, jen by měl být zvolen analytický účet pro rozlišení daňové účinnosti. Účtování probíhá na základě interního dokladu, a vypadá následovně: 546.00/311.

Takto odepsané pohledávky jsou v účetnictví přerazeny do podrozvahové evidence pro případ, že by v budoucnu došlo ještě k úhradě. Pokud by mimořádný příjem nastal, bude zahrnut do příjmů daňových, neboť daná pohledávka byla již z účetnictví daňově vyřazena a byly zvýšeny daňově účinné náklady.

3.3.2.2.2 Postupný odpis

Postupný odpis je možné provádět u tzv. starého bloku pohledávek, jejichž splatnost končila 31. 12. 1994 a u nichž není důležité, zda je pohledávka promlčena, či nikoli. Počátkem zdaňovacího období 1998 je možné, aby poplatník uplatnil 20% sazbu odpisu u pohledávek právě s termínem splatnosti do konce roku 1994. Účetní zápisy takto odpisovaných pohledávek musí být prováděny na základě platných prvotních dokladů.

Podle § 24 odst. 2 písm. y) ZDP lze 100% odpis neuhrazené části hodnoty pohledávky za dlužníkem, který:

- má nedostatek majetku a kvůli tomu byl soudem zamítnut návrh na prohlášení konkursu, nebo konkurs zcela zrušen, odpis lze provést výhradně na základě rozhodnutí soudu,
- zemřel a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka, zde je nutné vyjádření notáře,
- byl PO a zanikl bez právního nástupce, přitom je nutné usnesení rejstříkového soudu o výmazu z OR a

- má majetek, který je postižen exekucí a ke kterému se pohledávka váže na základě exekutorského zápisu [4].

V kap. 3 bylo poukázáno na některé způsoby, kterými lze zajistit pohledávky, aby docházelo k co největší eliminaci vzniku nedobytných pohledávek. Dále bylo uvedeno, jak se vypořádat s pohledávkami, které jsou již po splatnosti a jaké mají pohledávky po splatnosti dopady na účetní a daňovou oblast. V následující kapitole budou charakterizovány pohledávky po splatnosti z hlediska praktického v konkrétní společnosti.

4 Pohledávky po splatnosti v konkrétní společnosti a vyhodnocení současného zajištění pohledávek

Pro praktickou část práce jsou použity předchozí teoretické poznatky a aplikovány na příkladech v konkrétní společnosti. Jedním z cílů poslední kapitoly je srovnat účtování pohledávek po splatnosti ve společnosti bez tvorby zákonných opravných položek a naopak s využitím tohoto nástroje. Cíl je stanoven v závislosti na problému společnosti, která neúčtuje se zákonnými opravnými položkami, a nevyužívá tak veškeré nástroje ke snížení daňové povinnosti, která má následně vliv na disponibilní hospodářský výsledek společnosti. Dalším dílčím cílem je aplikovat teoreticky popsané způsoby zajištění pohledávek tzn., jak společnost zajišťuje své pohledávky po splatnosti v současnosti a jakým způsobem by mohla zajistit pohledávky po splatnosti v budoucnosti. Pro tuto část práce jsou použity podklady, které byly poskytnuty společností TRITON SAFE s. r. o.

4.1 Charakteristika společnosti

Společnost TRITON SAFE s. r. o. vznikla 3. 11. 1994, kdy byla zapsána u Krajského soudu v Ostravě pod spisovou značkou C 12359. Základní kapitál společnosti činí 100.000,- Kč. Sídlo společnosti se nachází ve Frenštátě pod Radhoštěm. Společnost je zaměřena na vývoj, výrobu, prodej a servis trezorové techniky. TRITON SAFE s. r. o. má i jednu spřízněnou společnost TRITON TEAM s. r. o., která se zabývá montáží výrobků a obchodní činností.

Silnou stránkou společnosti je její flexibilita a moderní softwarové vybavení, jehož zásluhou je společnost schopna nabídnout zákazníkům předvýrobní fáze počítačovou vizualizací projektu ve 3D a dále skutečnost, že je společnost známou a vyhledávanou v širokém okolí a důležitým článkem pro výrobu v mnoha dalších společnostech [34].

Vedení společnosti je sestaveno ze tří společníků (jednatelů), jednoho obchodního ředitele, hlavní účetní a pomocné účetní. Dále je zde jeden IT specialista a zástupce ředitele, tři mistři na jednotlivých budovách. Zaměstnancem je i osoba, která je pověřena vyřizováním veškerých objednávek a osoba, která vykonává práci na podatelně. Uvedený personál pracuje na hlavní budově, kde je i část zaměstnanců výroby. Další dvě provozní budovy jsou umístěny na okraji města. Společnost zaměstnává do 100 zaměstnanců a

soustředí se na výběr zaměstnanců se změnou pracovní schopnosti a tímto je velikostí zahrnuta mezi střední typ podniku.

Společnost TRITON SAFE s. r. o. byla autorkou vybrána proto, že zde byla určitou dobu zaměstnána. Přestože autorka měla přehled o informacích, které byly náplní její práce, některé potřebné údaje pro praktickou část práce ji nemohly být poskytnuty, např. výše pohledávek za jednotlivá období. Z tohoto důvodu jsou pro potřeby práce některé údaje, především částky smyšleny. Důraz je kladen na princip dané problematiky. Zároveň z důvodu ochrany osobních údajů nejsou v některých dokumentech, zvláště pak v přílohách, uvedeny konkrétní jména dlužníků či jejich další osobní informace.

4.2 Pohledávky po splatnosti ve společnosti

Ve většině společností nevyjímaje společností TRIRON SAFE s. r. o. vznikají pohledávky po splatnosti a je potřeba, aby jim byla věnována dostatečná pozornost. Vybraná společnost neklade důraz na řešení pohledávek po splatnosti. Tímto není zpochybněno fungování společnosti, protože je úspěšná již téměř 20 let. Ovšem pokud by byla věnována větší pozornost tomuto tématu, společnost by mohla předejít vzniku pohledávek po splatnosti a určitým problémům, které následně vznikají a především správným zachycením v účetnictví snížit svou daňovou povinnost.

4.2.1 Způsoby zajištění pohledávek po splatnosti

V kap. 4.2.1 jsou uvedeny způsoby, kterými společnost zajišťuje své pohledávky po splatnosti, kterými jsou:

- telefonické vymáhání, které je však administrativně nepodložené a pouze ústní,
- upomínky a výzvy,
- započtení pohledávek,
- postoupení pohledávek,
- soudní řízení.

4.2.1.1 Upomínky a výzvy k úhradě dlužné částky

Upomínky a výzvy k úhradě jsou společnostmi používány v případě již vzniklé pohledávky po splatnosti. Teoretický postup zasílání upomínek je popsán tak, že většinou jsou zasílány tři upomínky. Po jejich zaslání dlužníkovi vzniká nová dodatečná lhůta pro zaplacení a zároveň vznikají dlužníkovi penále v určité výši za ty dny, o které je platba pohledávky zpožděna.

Prakticky tento způsob zajištění u vybrané společnosti probíhá tak, že zhruba po třech měsících po lhůtě splatnosti a po telefonickém urgování, je zaslána upomínka. Následně je zaslána první výzva k úhradě dlužné částky a poté druhá výzva k úhradě dlužné částky. Poslední dvě výzvy k úhradě pohledávek jsou uvedeny v příloze č. 3.

Vystavená upomínka:

Věc: Upomínka

Při kontrole našich účetních dokladů jsme zjistili, že jste nám dosud neuhradili:

<i>Faktura</i>	<i>Den splatnosti</i>	<i>Částka</i>	<i>Zůstatek</i>
12100113	3. 8. 2012	2.712,-	2.712,-
12100161	7. 10. 2012	4.927,-	4.927,-
CELKEM		7.639,-	7.639,-

Žádáme Vás, abyste nedoplatek uhradili obracelem na náš účet.

V případě, že úhrada byla již provedena, sdělte prosím obracelem na naši adresu následující údaje o platbě: datum úhrady, číslo bankovního účtu, na který byla platba provedena a variabilní symbol platby.

Součástí takto vystavené upomínky je adresa společnosti a odběratele, jako formální náležitosti korespondence.

4.2.1.2 Započtení pohledávek

Započtení pohledávek jako způsob zajištění pohledávek po splatnosti byl již popsán v kap. 2.3.2, kde je však zahrnut mezi jeden ze způsobů zániku pohledávek, neboť vzájemným zápočet dochází k zániku a zároveň je zajištěna „úhrada“ pohledávky.

Společnost využívá tohoto nástroje k zajištění pohledávek s dalšími společnostmi, se kterými často obchoduje. V roce 2012 bylo společností provedeno celkem 24 zápočtů. Zápočty pohledávek společnost provádí v souladu s § 364 ObchZ.

Vystavená dohoda:

Ke dni 10. 12. 2012 společnosti TRITON TEAM s. r. o., jakožto spřízněná společnost, vystavila dohodu o vzájemném vypořádání závazků a pohledávek (Tab. 4.1) společnosti XYZ, s. r. o. Ve smlouvě bylo stanoveno, že ostatní závazky a pohledávky mimo uvedené níže v zápočtu, zůstávají v platnosti. Dohoda o vzájemném vypořádání závazků a pohledávek je považována za schválenou podpisem obou stran.

Tab. 4.1 Dohoda o vzájemném vypořádání závazků a pohledávek

	Variabilní symbol	Faktura	Plnění	Splatnost	Částka	Zbývá	Zápočet	Rozdíl
Pohledávka	12100167	12100167	26.10.2012	5.11.2012	20.797,-	20.797,-	20.797,-	0,-
Závazek	12281	Z1120033	24.5.2012	4.7.2012	15.840,-	7.725,50,-	7.725,50,-	0,-
Závazek	12402	Z1120050	9.8.2012	19.9.2012	21.120,-	21.120,-	13.071,50,-	8.048,50,-
Celkem za pohledávky					20.797,-	20.797,-	20.797,-	
Celkem za závazky					36.960,-	28.845,50	20.797,-	

4.2.1.3 Postoupení pohledávek

Způsob zajištění pohledávek po splatnosti postoupením pohledávek je též častým nástrojem, který společnost využívá. V předchozí teoretické části o postoupení pohledávek bylo postoupení rovněž zahrnuto mezi způsoby zániku pohledávek (kap. 2.3.3). Při

postupu zaniká pohledávka pouze u postupitele. Samotná pohledávka stále existuje, ale přechází na postupníka.

Vystavené postoupení pohledávky:

Dne 28. 6. 2011 byla vystavena smlouva o postoupení pohledávek mezi společnostmi:

TRITON TEAM s. r. o. se sídlem Martinská čtvrť 1968, Frenštát p. R. 744 01,

zastoupena Antonínem Šotolou – jednatelem firmy,

bankovní spojení: Komerční banka Frenštát p. R. 25-5487962351/0100,

IČO: 26815788 DIČ: CZ26815788,

firma je zapsaná v OR vedeném Krajským soudem v Ostravě oddíl C, vložka 25700

jako postupitel

a

ABC, a. s., Dolní 8, 744 01 Frenštát p. R.,

zastoupena Milanem Novákem – jednatelem firmy,

IČO: 25317429 DIČ: CZ25317429,

firma je zapsaná v OR vedeném Krajským soudem v Ostravě oddíl C, vložka XXX

jako postupník

uzavírají dle § 524 zákona č. 40/1964 Sb., ObčZ ve znění pozdějších předpisů tuto smlouvu o postoupení pohledávek.

I.

Prohlášení stran

1. Postupitel postupníkovi prohlašuje a ujišťuje jej, že má ke dni podpisu této smlouvy za dlužníkem společnosti ABC, a. s. právně vymahatelnou pohledávku v celkové částce 411. 455,- Kč, slovy: Čtyřistajedenácttisícčtyřistapadesátčtyřkorunč. Tato pohledávka vznikla z titulu vydaných faktur:

11800076	ABC, a. s.	75.895,-	16. 06. 2011
11800077	ABC, a. s.	19.985,-	17. 06. 2011

11800079	ABC, a. s.	93.234,-	17. 06. 2011
11800080	ABC, a. s.	30.952,-	18. 06. 2011
11800081	ABC, a. s.	43.913,-	22. 06. 2011
11800082	ABC, a. s.	48.844,-	24. 06. 2011
11800083	ABC, a. s.	3.053,-	24. 06. 2011
11800084	ABC, a. s.	36.042,-	26. 06. 2011
11800085	ABC, a. s.	484,-	26. 06. 2011
11800086	ABC, a. s.	480,-	26. 06. 2011
11800087	ABC, a. s.	26.048,-	29. 06. 2011
11800088	ABC, a. s.	32.525,-	01. 07. 2011
CELKEM		411. 455,-	

Kopie daňových dokladů jsou nedílnou součástí smlouvy.

2. Postupitel postupníkovi prohlašuje a ujišťuje jej, že zaplatí uvedené pohledávky, bylo-li postupitelem u dlužníka nárokováno, a že neexistuje jakákoliv dohoda s dlužníkem, která by dané postoupení omezovala.

3. Postupitel prohlašuje, že výše uvedená pohledávka existuje, není promlčena a její důvod a výše je řádně doložena.

Mezi další ustanovení smlouvy patří předmět smlouvy, cena a platební podmínky, práva a povinnosti smluvních stran, závěrečná ustanovení a samozřejmě podpisy obou smluvních stran potřebné, aby vše nabylo platnosti.

4.2.1.4 Soudní řízení

Posledním nástrojem, který společnost využívá k zajištění svých pohledávek po splatnosti je soudní řízení. Návrh na soudní řízení podává společnost zhruba po roce, kdy dlužník nijak nereaguje na předchozí telefonické výzvy a zaslané upomínky. Společnost zastupuje advokátka JUDr. Alena Vrlíková. K zajištění pohledávek po splatnosti soudní cestou je společnost nucena přistupovat poměrně často, a to pro ni nese dodatečné náklady, které nejsou ve všech případech uhrazeny a které nejsou daňově účinné, tudíž opět působí na výsledek hospodaření.

Pro praktickou část byl poskytnut materiál s výsledkem soudního řízení ze dne 7. února 2007, který lze dále analyzovat.

Zjištěné skutečnosti:

Společnost TRITON SAFE s. r. o. vystavila fakturu č. 30500029 s datem splatnosti 27. 4. 2005. Cena za objednané a dodané zboží činila 12. 441,50,- Kč. Odběratelem nebylo zaplacen do 15. 3. 2006. Stejný den bylo společností rozhodnuto o podání žaloby a domáhání se zaplacení částky a dále úroku z prodlení dle ustanovení § 369 odst. 1 ObchZ. Žalobcem byl podán návrh u Městského soudu v Brně dne 15. 3. 2006. Žalovaným byla společnost BETA s. r. o., Bezručova 10, Brno.

Po předchozích usneseních rozhodl Městský soud v Brně ke dni 7. února 2007 a vydal Rozsudek jménem republiky (viz příloha č. 4). V rozhodnutí je žalovanému dána povinnost uhradit žalobci částku 12.441,50,- Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,75% ročně z dlužné částky od 28. 4. 2005 do zaplacení (viz Tab. 4.2) a náklady řízení ve výši 7.120,- Kč. Dále podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. je dlužník povinen uhradit úspěšnému žalobci náklady za právní zastoupení ve výši 6.370,- Kč, režijní paušál 150,- Kč a soudní poplatek ve výši 600,- Kč. Vyčíslení celkových nákladů žalovaného ke dni vydání rozsudku je uvedeno v Tab. 4.3.

Žalovaný uhradil samotnou dlužnou částku 12.441,50,- Kč v únoru roku 2008. První část úhrady byla provedena 7. 2. 2008 ve výši 12.265,- a druhá dne 18. 2. 2008 ve výši 176,50,- Kč.

Tab. 4.2 Vyčíslení úroků z prodlení [28]

Období	Úrok z prodlení (v Kč)	Σ Úrok z prodlení (v Kč)
28. 04. 2005 – 31. 12. 2005	739,67	739,67
01. 01. 2006 - 31. 12. 2006	1.082,66	1.822,33
01. 01. 2007 – 31. 12. 2007	1.082,66	2.904,99
01. 01. 2008 – 07. 02. 2008	113,02	3.018,01
28. 04. 2005 – 07. 02. 2007	1.941,64	1.941,64

V tabulce jsou uvedeny úroky z prodlení ve výši 8,75% ročně z dlužné částky až do doby, kdy byla první část pohledávky uhrazena, tj. 7. února 2008. Ve spodní části tabulky je vypočten úrok z prodlení ve výši 8,75% ročně od 28. dubna 2005, tj. den určený soudem až do 7. února 2007, kdy byl vydán dokument k soudnímu řízení – Rozsudek jménem republiky.

Tab. 4.3 Celkové vyčíslení nákladů žalovaného k 7. únoru 2007

Položka	Částka (v Kč)
Závazek	12.441,50
Náklady řízení	7.120,00
Právní zastoupení	6.370,00
Režijní paušál	150,00
Soudní poplatek	600,00
Úroky z prodlení ke dni 7. února 2007 (vydání rozsudku)	1.941,64
Celkem	28.623,14

Z tabulky je patrné, že žalovaný dlužní společnosti TRITON SAFE, s. r. o. ke dni vystavení rozsudku 7. února 2007 celkem 28.623,14,- Kč, tzn. více, než dvojnásobek původní hodnoty pohledávky. Tuto částku je společnost oprávněna požadovat spolu s nabíhajícími úroky z prodlení až do doby, kdy byla první část pohledávky uhrazena, tj. 7. února 2008.

Soudní řízení bylo v tomto případě úspěšné a pohledávka byla uhrazena v celé své výši, ovšem o téměř tři roky po její splatnosti. V době vzniku pohledávky však vznikl společnosti závazek v podobě DPH a za zdaňovací období, ve kterém pohledávka vznikla, jej společnost taktéž zahrnula mezi příjmy podle § 7 zákona o DZP na dosažení, zajištění a udržení příjmů a byla tedy zdaněna, aniž by došlo k její úhradě v daném období. Tímto byly navýšeny náklady společnosti bez vidiny peněžních prostředků. Společnost však mohla tvořit zákonné opravné položky k uvedené pohledávce v každém období až do její úhrady a tím snížit základ daně rozhodující pro výpočet daňové povinnosti v jednotlivých obdobích.

4.3 Zákonné opravné položky s dopadem na daňovou povinnost

Pro společnost je vhodné, aby využívala některého z možných nástrojů, jak omezit nevýhody plynoucí z pohledávek po splatnosti, tj. daňové dopady. V zájmu společnosti by měla být snaha o vytváření již teoreticky popsanych zákonných opravných položek, alespoň co se týká výše uvedeného soudního řízení. Zákonné opravné položky jsou pro společnost daňově uznatelné, pokud jejich tvorba probíhá dle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů. Jejich tvorba je možná v průběhu zdaňovacího období, společnost by je mohla uplatnit vždy za dané zdaňovací období.

V případě, že má společnost TRITON SAFE s. r. o. pohledávku po splatnosti, účtuje o ni po celou dobu jako o pohledávce vůči odběrateli na straně MD, až do její úhrady. Na straně Dal účtuje ÚJ na některém z výnosových účtu. Společnost zároveň z určité částky odvádí DPH. Zobrazení v účetnictví je následující:

311/60x

311/343.

4.3.1 Účtování se zákonnými opravnými položkami

Podle § 8a odst. 2 ZoR lze vytvářet opravné položky k nepromlčeným pohledávkám, jejichž hodnota nepřesáhne 200.000,- Kč. Pohledávka ve výši 12.441,50,- Kč je předmětem zahájeného soudního řízení od roku 2006. Podmínka stanovená zákonem je tedy splněna v případě výše uvedeného soudního řízení.

Zadání příkladu:

Společnost TRITON SAFE s. r. o. měla pohledávku za společností BETA s. r. o. ve výši 12.441,50,- Kč s datem splatnosti 27. 4. 2005. Společnost k pohledávce nevytvářela zákonné opravné položky po její splatnosti a 15. 3. 2006 byl podán návrh na zahájení soudního řízení. Pro řešení problém jsou náklady společnosti za jednotlivá období 3.000.000,- Kč a výnosy ve výši 3.500.000,- Kč. Účetní hospodářský výsledek je ve výši 500.000,- Kč v jednotlivých letech stejný pro větší viditelnost smyslu tvorby opravných položek.

Řešení:

V roce 2005 bylo možné podle § 8a odst. 1 ZoR vytvořit opravnou položku k 31. 12. 2005 ve výši 20% neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Vyšší opravné položky

mohly být využity v dalších letech, protože společnost přihlásila pohledávku až dne 15. 3. 2006 k soudnímu řízení. V roce 2005 je tedy výše opravné položky 2.488,30,- a je zaúčtována, jak je uvedeno v

Tab. 4.4. Při účtování je využito analytického způsob účtování, aby bylo rozlišeno, že se jedná o daňově účinnou tvorbu opravných položek – účet 391.00.

Tvorba opravné položky je přenesena také do VH (Tab. 4.5) a daňové povinnosti za roky 2006 – 2007 (Tab. 4.6). Následuje tvorba opravných položek v dalších letech. V roce 2006 ve výši 50% (více než 18 měsíců) a v roce 2007 ve výši 80% (více než 30 měsíců). V roce 2008 mohla být pohledávka odepsána 100% (více než 36 měsíců), ale v tomto roce došlo k její úhradě a tudíž nemohla být daňová opravná položka vytvořena.

Tab. 4.4 Tvorba zákonné opravné položky k pohledávce v letech 2005 - 2007

Rok	Doklad/Text	Částka	MD	Dal
2005	VÚD – Tvorba zákonné opravné položky	2.488,30,-	558	391.00
2006	VÚD – Tvorba zákonné opravné položky	3.732,45,-	558	391.00
2007	VÚD – Tvorba zákonné opravné položky	3.732,45,-	558	391.00

Tab. 4.5 Hospodářský výsledek 2005 - 2007

Účetní hospodářský výsledek 2005	500.000,00,-
Tvorba zákonné opravné položky 20% - daňově uznatelný náklad	- 2.488,30,-
Základ daně po úpravě 2005	497.511,70,-
Účetní hospodářský výsledek 2006	500.000,00,-
Tvorba zákonné opravné položky 50% – daňově uznatelný náklad	- 3.732,45,-
Základ daně po úpravě 2006	496.267,55,-
Účetní hospodářský výsledek 2007	500.000,00,-
Tvorba zákonné opravné položky 80% – daňově uznatelný náklad	- 3.732,45,-
Základ daně po úpravě 2007	496.267,55,-

Tab. 4.6 Daňová povinnost v letech 2005 - 2007

Rok	Výsledek hospodaření	Upravený základ daně	Zaokrouhlený základ daně	Sazba daně (v %)	Daň
2005	500.000,-	497.511,70,-	497.000,-	26	129.220,-
2006	500.000,-	496.267,55,-	496.000,-	24	119.040,-
2007	500.000,-	496.267,55,-	496.000,-	24	119.040,-

Tvorba zákonných opravných položek má vliv na základ daně, který je z důvodu tvorby ZOP v jednotlivých letech snížen. Při sledování daňové povinnosti v letech 2005 až 2007 lze vidět snižující se základ daně a následně snižující se daňová povinnost za jednotlivá období tvorby. K nižší daňové povinnosti však přispívá i snižující se sazba daně v jednotlivých letech. V letech 2006 a 2007 je vidět nejnižší daňový základ. Záleží však také na výši pohledávky. V tomto příkladu je uvedena nízká hodnota pohledávky, čímž však bude hodnota pohledávky vyšší, tím bude vyšší i zákonná opravná položka a nižší daňová povinnost v daném období. Následně bude mít společnost volné peněžní zdroje, které bude moci vynaložit ve prospěch podnikání.

V roce 2008 došlo k úhradě pohledávky, společnost by tedy v tomto roce musela opravné položky zrušit a daňový základ v roce úhrady navýšit o částky tvořených opravných položek za jednotlivá období. Společnost by za zdaňovací období (rok 2008) navýšila daňový základ o částku 9.953,20,- Kč.

4.3.2 Účtování bez zákonných opravných položek

Jestliže společnost nevyužívá tvorby zákonných opravných položek, přichází o daňově účinný náklad a o snížení daňové povinnosti, jak je uvedeno výše. Pro srovnání výše daňové povinnosti v případě nevyužití tvorby opravných položek je použit opět příklad ze soudního řízení z roku 2006, kdy byl podán návrh na zahájení soudního řízení a částka pohledávky byla ve výši 12.441,50,- Kč.

Účetní výsledek hospodaření je ve všech letech 500.000,- Kč zde však nedojde k následné úpravě a snížení základu daně z důvodu nevyužití tvorby opravných položek. Výsledná daňová povinnost v jednotlivých letech je odlišná, neboť v jednotlivých letech jsou použity rozdílné sazby daně, viz Tab. 4.7.

Tab. 4.7 Daňová povinnost v letech 2005 – 2007

Rok	Výsledek hospodaření	Základ daně	Zaokrouhlený základ daně	Sazba daně (v %)	Daň
2005	500.000,-	500.000,-	500.000,-	26	130.000,-
2006	500.000,-	500.000,-	500.000,-	24	120.000,-
2007	500.000,-	500.000,-	500.000,-	24	120.000,-

4.3.3 Komparace využití a nevyužití ZOP

Výsledky předchozích výpočtů jsou porovnány a zobrazeny na daňové povinnosti v letech 2005 – 2007, ve kterých měla společnost možnost tvorby ZOP. V jednom případě je využita možnost tvorby zákonných opravných položek a ve druhém případě nikoli, jak je zřejmé z Tab. 4.8.

Tab. 4.8 Srovnání vlivu využití a nevyužití ZOP na daňovou povinnost

Rok	Daň s využitím tvorby ZOP	Daň bez využití tvorby ZOP	Úspora
2005	129.220,-	130.000,-	780,-
2006	119.040,-	120.000,-	960,-
2007	119.040,-	120.000,-	960,-

V tomto příkladu je použita hodnota pohledávky 12.441,50 Kč, proto by úspora na dani v jednotlivých letech nepřesáhla 1.000,- Kč. Přesněji by úspora za tři zdaňovací období, kdy je možné postupně vytvářet zákonnou opravnou položku do 80% její rozvahové hodnoty, činila 2.700,- Kč. Pokud by ovšem společnost měla pohledávky po splatnosti s vyšší hodnotou, o které by bylo zahájeno soudní řízení v dalších letech, potom by i daňový základ byl výrazně snížen a úspora na dani by dosáhla vyšších hodnot.

V § 8c ZOR je stanoveno, že pokud pohledávka nepřesáhne za období, za které je podáváno daňové přiznání částku 30.000,-, je možné vytvořit opravnou položku až do výše 100%. Společnost tudíž mohla vytvořit také opravnou položku jednorázově až do výše

100% za splnění všech podmínek uvedených v § 8c ZOR. V uvedeném případě jsou podmínky splněny, a společnost tedy mohla vytvořit daňovou opravnou položku jednorázově ve zdaňovacím období 2006.

4.4 Doporučení

Společnost by měla uvážit kroky, kterými by v budoucnu mohla **preventivně** zajistit své pohledávky. Jedním ze způsobů, jak zajistit pohledávky již před jejich vznikem, je věnování **pozornosti informacím** o konkrétní společnosti, se kterou je obchodní smlouva uzavírána. Významným zdrojem o obchodních partnerech je jejich **dosavadní platební morálka**. Další informace o obchodních partnerech lze získat z **obchodního rejstříku** a z **výročních zpráv** společností, které podléhají auditu, a je pro ně tedy podmínkou výroční zprávy zveřejňovat. Cenné informace o partnerech lze dále nalézt na **webových stránkách** *www.inform.cz* nebo *www.justice.cz*. Důležité je také dbát a dohlížet na **kvalitní zpracování** obchodních smluv, se všemi podstatnými náležitostmi uvedenými v kap. 2.2.2. Pokud má společnost i přesto problémové pohledávky, je potřeba zvolit jeden z dalších, **účinnějších nástrojů** zajištění pohledávek. Z nástrojů preventivního zajištění pohledávek uvedených v bakalářské práci lze využít např. **bankovní záruku**, která by měla být pro společnost jistotou, že získá své peněžní prostředky. Bankovní záruka jako forma jištění pohledávek však není poskytována zdarma. Společnost by měla být schopna posoudit, zda je lepší investovat tzv. *závazkovou odměnu* bance a získat peněžní prostředky z pohledávky, anebo je závazková odměna takové hodnoty, že převyší případnou ztrátu z neuhrazené pohledávky. Vedle bankovní záruky je z výčtů možností vhodný také **faktoring**, kdy odkup krátkodobých pohledávek probíhá ještě před dobou splatnosti a tím dochází k jejich zajištění, jak je uvedeno v kap. 3.1.4.

Neméně důležitým krokem, který je potřeba společnosti doporučit, je aby se zaměřila na **tvorbu daňově účinných opravných položek**, zejména v případě pohledávek, které jsou předmětem **soudních řízení**. Daňové opravné položky jsou pro společnost **nutnou** součástí účetnictví, protože alespoň částečně **zmírňují** problémy v jednotlivých daňových obdobích, které plynou z neuhrazených pohledávek. Postup, jak tvořit zákonné opravné položky je uveden teoreticky v kap. 3.3.2.1 a prakticky potom v kap. 4.3.1.

5 Závěr

Téma bakalářské práce bylo vybráno s cílem charakterizovat **pohledávky po splatnosti**, způsoby jejich **zajištění** jak po jejich splatnosti, tak již před samotným vznikem pohledávek. Účelem práce bylo popsat pohled na pohledávky po splatnosti v **daňovém i účetním** kontextu. Teoretická východiska byla aplikována na **konkrétní společnosti**, kde bylo pozorováno **zajištění** pohledávek po splatnosti v praxi, **analyzována** tvorba zákonných opravných položek a následně stanoveny možnosti řešení v budoucnu.

Práce byla rozdělena do třech hlavních částí. První část byla věnována **charakteristice pohledávek**, tj. vymezení pohledávek v účetnictví, vznik a zánik pohledávek, dělení pohledávek a právní úprava pohledávek. Následovalo oceňování pohledávek a nejběžněji používané účtování o pohledávkách. Ke konci kapitoly je vymezena finanční krize ve vztahu k pohledávkám po splatnosti. Ve druhé části bylo popsáno **preventivní zajištění pohledávek**, tzn. jak před jejich vznikem, tak po jejich vzniku. Dále bylo uvedeno **zajištění pohledávek po splatnosti**, pohled na **daňové a účetní nástroje** při řešení pohledávek po splatnosti. V poslední kapitole, praktické části, byly předchozí skutečnosti použity na **reálném zajištění** pohledávek po splatnosti ve společnosti TRITON SAFE, s. r. o. Podrobně bylo **analyzováno soudní řízení** společnosti a poté bylo využito praktického příkladu soudního řízení při tvorbě **zákonných opravných položek**, jako nástroje pro snížení daňové povinnosti. V Tab. 4.8 bylo zobrazeno srovnání výpočtů daňové povinnosti s **vytvářením** a naopak **nevytvářením** zákonných opravných položek. Uvedené dílčí cíle byly dodrženy a v práci uvedeny.

Na závěr praktické části je sepsáno **doporučení** (viz kap. 4.4) pro společnost, protože společnost má problémové pohledávky a podle názoru autorky jsou **nedostatečně zabezpečeny**. Společnost taktéž **nevytváří** zákonné opravné položky, přestože je k jejich tvorbě oprávněna (viz kap. 4.3.1). U pohledávek po splatnosti vyšších hodnot jde o **výrazné úspory** peněžních prostředků ve prospěch daňové povinnosti.

Z pohledu autorky je práce přínosná pro společnost především v uvedených **možnostech** zajištění pohledávek po splatnosti (viz kap. 3) a v **konečném doporučení**. Pohledávky po splatnosti totiž zadržují peněžní prostředky, které by společnost mohla využít např. do nových investic, na včasnou úhradu závazků vůči zaměstnancům a byla by více stabilní, ačkoli je úloha prosperity v současné době velmi nesnadná.

Seznam použité literatury

a) Monografie

- [1] BAŘINOVÁ, Dagmar a Iveta VOZŇÁKOVÁ. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 135 s. ISBN 978-80-247-1816-3.
- [2] CHALUPA, Rostislav a kolektiv autorů. *Abeceda účetnictví pro podnikatele 2012*. 10. vyd. Olomouc: Anag, spol. s r.o., 2012. 440 s. ISBN 978-80-7263-726-3.
- [3] HRUBOŠOVÁ, Marcela. *Optimalizace pohledávek (nejen) pojišťoven*. 1. vyd. Praha: Linde, a. s., 2009. 61 s. ISBN 978-80-7201-758-4.
- [4] KRAČÁLÍKOVÁ, Gabriela. *Zajištění a vymáhání pohledávek*. 1. vyd. Praha: Vox – Ing. Zdenka Vostrovská, CSc., 2004. 120 s. ISBN 80-86324-37-0.
- [5] MIKUŠOVÁ, Marie, 2002. *Prevence a řízení krizí podnikatelského subjektu*. 1. vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2002. 55 s. ISBN 80-248-0100-0.
- [6] PILÁTOVÁ, Jana a Jaroslav RICHTER. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi (praktická řešení a vzory, daňová a účetní problematika, vybraná související ustanovení)*. 1. vyd. Olomouc: Anag, spol. s r.o., 2009. 119 s. ISBN 978-80-7263-534-4.
- [7] REŽŇÁKOVÁ, Marie a kolektiv. *Řízení platební schopnosti podniku*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 192 s. ISBN 978-80-247-3441-5.
- [8] SALEK, John G. *Accounts Receivable Management Best Practices (Hardcover)*. 1st edi. New Jersey, Hoboken: Wiley, 2005. 224 p. ISBN-10 0471716545, ISBN-13 978-0471716549.
- [9] ŠEBESTÍKOVÁ, Viola. *Účetní operace kapitálových společností – daňové a právní souvislosti*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. 256 s. ISBN 978-80-247-4018-8

- [10] VAIGERT, Dalibor a kolektiv. *Pohledávky – právní příručka věřitele*. 1. vyd. Vancouver: Biz Books, 2006. 288 s. ISBN 9788025108819.

b) Právní normy

- [11] Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení č. 563/1991 Sb., zákona o účetnictví
- [12] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- [13] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- [14] Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- [15] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- [16] Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
- [17] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
- [18] Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů

c) Firemní literatura

- [19] RENOMIA, a. s. *Interní informace společnosti*: RENOMIA, a. s., ©2013.

d) Bakalářská práce

- [20] FEJTOVÁ, Martina. *Pohledávky z obchodního styku po splatnosti*. Ostrava, 2012. Bakalářská práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Fakulta ekonomická, Katedra účetnictví a daní.

e) Elektronické dokumenty

- [21] ANTOŠ, Ondřej. Měsec.cz. In: *Máte pojištěné své pohledávky?* [online]. Dub, 19, 2005, 0:00 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/mate-pojistene-sve-pohledavky/>

- [22] BEDNÁŘ, Luděk. Česká pozice.cz. In: *Potrva ekonomická krize až do roku 2031?* [online]. Led, 1, 2012 [cit. 2013-02-12].
Dostupné z: <http://www.ceskapozice.cz/byznys/ekonomika/potrva-ekonomicka-krize-az-do-roku-2031>
- [23] BUSINESSCENTER. *Zákony*. [online]. ©1998-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak/cast3h2d1.aspx>
- [24] BUSINESSINFO. *Články*. [online]. ©1997-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pohledavky-zanik-postup-opu-4602.html>
- [25] BUSINESSINFO. *Články*. [online]. ©1997-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/smlouvy-2-cast-dokumentu-opu-4631.html#b6>
- [26] Citace. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. Great recession, 16. 11. 2008, last modified on 11. 4. 2013 [cit. 2013-02-21].
Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomick%C3%A1_krize_od_2007
- [27] ČESKO. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Bankovní záruka* [online]. MMR, ©2011 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Verejne-drazby/Sloupek-pro-drazebniky/Informace-pro-drazebniky/Bankovni-zaruka>
- [28] SKORDIA. Kalkulačka – Úroky a poplatky z prodlení. [online]. ©2009-2013 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <https://ispis.cz/kalkulacka?module=VD/uroky.cgi>
- [29] MIROVSKÁ, Petra. Patria online. In: *Nová smlouva o smlouvě budoucí: Pisemná i ústní, jak je libo* [online]. Kvě, 9, 2012 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.patria.cz/pravo/2067767/nova-smlouva-o-smlouve-budouci-pisemna-i-ustni-jak-je-libo.html>
- [30] MLČOCH, Zbyněk. Bezplatná právní poradna. In: *Náležitosti kupní smlouvy podle zákona* [online]. Bře, 13, 2010 [cit. 2010-03-25]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/smlouvy-listiny-nalezitosti-obsah/600-nalezitosti-kupni-smlouvy-podle-zakona.html>

- [31] PILAŘOVÁ, Ivana. Nedobytné pohledávky a jejich účetní a daňové řešení. *Účetní kavárna: Účetnictví v praxi* [online]. 2012, roč. 8, č. 1 [cit. 2013-01-03]. ISSN 1211-7307. Dostupné z: <http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d36448v46247-nedobytno-pohledavky-a-jejich-ucetni-a-danove-reseni/>
- [32] PILAŘOVÁ, Ivana. Pohledávky v účetnictví a daních. *Účetní kavárna: Účetnictví v praxi* [online]. 2006, roč. 2, č. 3 [cit. 2013-04-21]. ISSN 1211-7307. Dostupné z: <http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d83v59-pohledavky-v-ucetnictvi-a-danich/>
- [33] SAGIT. *Pohledávky za zaměstnanci*. [online]. ©1996-2013 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/delfinuctytxt.asp?cd=149&typ=r&levelid=U_335.HTM
- [34] TRITONSAFE. *Profil společnosti TRITON SAFE, s. r. o.* [online]. © 2004-2013 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: www.tritonsafe.cz
- [35] URBAN, Zdeněk. Daňáři online. In: *Problematika vícestranného zápočtu a jeho daňové dopady* [online]. Kvě, 14, 2010 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d12316v15230-288-09-12-09-problematika-vicestranneho-zapoctu-a-jeho-danove/>
- [36] ÚČTOVÁNÍ.NET. *Pohledávky za upsaný základní kapitál*. [online]. © 2010-2013 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://www.uctovani.net/ucet.php?ucet_c=353&popis=Pohledavky-za-upsany-zakladni-kapital&i=133
- [37] ÚČTOVÁNÍ.NET. *Ostatní pohledávky za společníky a členy družstva*. [online]. © 2010-2013 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://www.uctovani.net/ucet.php?ucet_c=355&popis=Ostatni-pohledavky-za-spolecniky-a-cleny-druzstva&i=135
- [38] ZEMÁNEK, Josef. Euroekonom.cz. In: *Faktura* [online]. Dub, 15, 2011 [cit. 2013 02 11]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/podnikani-faktura.php>

Seznam zkratek

BÚ – bankovní účet

ČNB – Česká národní banka

DIČ – daňové identifikační číslo

DPH – daň z přidané hodnoty

FO – fyzická osoba

HDP – hrubý domácí produkt

IAS – international accounting standards (mezinárodní účetní standardy)

IČO – identifikační číslo občana

MD – má dáti (účetní strana)

ObčZ – občanský zákoník

ObchZ – obchodní zákoník

OR – obchodní rejstřík

OSŘ – občanský soudní řád

PC – pořizovací cena

PO – právnická osoba

SR – státní rozpočet

ÚJ – účetní jednotka

ÚZ – účetní závěrka

VH – výsledek hospodaření

VK – vlastní kapitál

ZDP – zákon o dani z příjmů

ZK – základní kapitál

ZOP – zákonná opravná položka

ZoR – zákon o rezervách

ZoÚ – zákon o účetnictví

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucí bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 10. 5. 2013

Lucie Petrová

.....
Lucie Petrová

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vzorový účtový rozvrh pro podnikatele s vyznačením zařazení pohledávek

Příloha č. 2: Vyplněná faktura v ekonomickém systému Pohoda – vzor

Příloha č. 3: Upomínka a výzva k úhradě dlužné částky – vzor

Příloha č. 4: Rozsudek jménem republiky